

**Op koers naar
morgen.**

 GPV

OP KOERS NAAR MORGEN

Verkiezingsprogramma 1986-1990

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN /

Een ander beleid

Verkiezingen worden gehouden met het oog op morgen, op de toekomst. Maar wat voor toekomst? Een toekomst, gelijk aan het heden, maar dan met meer werk en meer veiligheid?

Wie let op de toekomst die de meeste partijen voor ogen hebben, krijgt zo'n beeld. De VVD maakt het beleid van het kabinet-Lubbers tot inzet van de verkiezingen. Het CDA vindt ook dat dit beleid in hoofdlijnen moet worden voortgezet. De PvdA kan dit natuurlijk niet nazeggen. Zij wil een heel ander beleid, zo heet het.

Maar de verschillen met het kabinetsbeleid zitten toch vooral in de sfeer van hier wat meer en daar wat minder; zoals minder uitgaven voor defensie, meer voor werkgelegenheid.

Het GPV wil ook een ander beleid. Niet omdat er in de afgelopen jaren niet veel goeds is verricht. Tal van vaak moeilijke besluiten kregen de steun van het GPV. Het GPV wil een ander beleid, omdat het een andere toekomst voor ogen heeft. Een toekomst waarin de inrichting van de openbare samenleving weer plaatsvindt volgens regels die in overeenstemming zijn met de Heilige Schrift en met de beste tradities van de Nederlandse natie.

Ontwikkelingsarbeid

Na een ernstige crisis is de Nederlandse economie nu duidelijk in herstel. Het kabinetsbeleid heeft ertoe bijgedragen dat het internationale herstel ook kon doorwerken in Nederland. Hiervoor past dank aan God, die weer perspectieven bood, waar velen ze niet meer zagen. Maar tegelijk moet geconstateerd worden dat het herhaalde appèl van het GPV op de regering om te komen met een nationaal herstel- en ontwikkelingsplan slechts geringe weerklank kreeg.

In plaats van de erkenning dat de overheid ook zelf moet bijdragen aan de ontwikkeling van de openbare samenleving tot eer van God, volstond de regering veelszins met het bieden van ruimte voor het bedrijfsleven; herverdeling van bestaande werkgelegenheid kreeg voorrang boven het doen uitvoeren van ontwikkelingswerken.

Uiteindelijk honoreerde het kabinet een deel van de voorstellen van het GPV door een nota over overheidsinvesteringen aan te bieden. Dit leidde tot enige verruiming van deze investeringen, maar overigens klonk ook in deze nota weinig door van het besef dat de waarde van overheidsinvesteringen niet alleen afgemeten kan worden aan de financiële baten en lasten, maar vooral ook aan hetgeen zij toevoegen aan de ontwikkeling van ons land. Hier had erkenning van de actualiteit van de door God gegeven cultuuropdracht de regering kunnen behoeden voor een te passieve en op eenzijdig materiële overwegingen gebaseerde houding. De regering beschouwde elk beroep op de Bijbel feitelijk als buiten de orde.

Levensbescherming

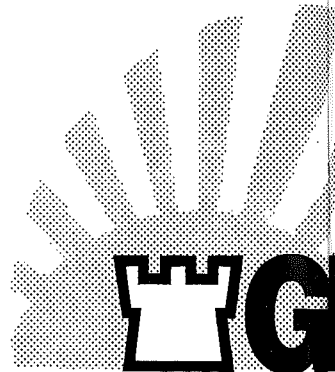
Dat gebeurde niet alleen bij het economisch herstelbeleid, maar vormde het standpunt van het kabinet over de hele linie. De gevolgen daarvan werden vooral zichtbaar in de voortdurende weigering van het kabinet het door God geschapen mensenleven te beschermen, van vóór de geboorte tot de ouderdom.

De formele legalisering van abortus provocatus was al onder een vorig kabinet tot stand gekomen, de uitvoering ervan vond door dit kabinet plaats. De voorstanders van vrije abortus rustten niet voordat ook de volgende stap was gezet: kosteloze toepassing ervan. Een GPV-motie die zich keerde tegen dit misbruik van sociale verzekeringen, kreeg slechts minimale steun.

Euthanasie, die onder invloed van rechterlijke uitspraken al vergaand straffeloos is geworden, is weliswaar nog niet wettelijk toegestaan, maar het kabinet heeft een beslissende stap hiertoe gezet.

Geestelijke vrijheid

Ook op de geestelijke vrijheid, zo zeer kenmerkend voor de Nederlandse natie, werd openlijk afgedongen. Hoewel het kabinet tot de conclusie kwam dat het eerder door mw. Kraaijeveld-Wouters aangeboden voorontwerp van Wet gelijke behandeling op bezwaren stuitte, werden de pogingen om tot wetgeving te komen voortgezet. Het voorstel van de VVD-fractie die de vrijheid van godsdienst en van onderwijs feitelijk ondergeschikt verklaarde aan haar interpretatie van het discriminatieverbod in de Grondwet, werd door het kabinet gunstig ontvangen.

In het emancipatiebeleid is alleen al het woordgebruik illustratief voor het verzet tegen de wijsheid die de Heilige Schrift leert. Terwijl de Bijbel zegt dat de Schepper het niet goed vond dat de mens alleen zou zijn en als hoofdregel het huwelijk gaf als een eenheid van man en vrouw, wordt het emancipatiebeleid gekenmerkt door begrippen als individualisering, zelfbeschikking en economische zelfstandigheid.

Geen particuliere zaak ...

Dit beleid wordt veelal gemotiveerd met verwijzing naar maatschappelijke ontwikkelingen en veranderde opvattingen. Het bestaan van deze ontwikkelingen en veranderingen kan niet worden ontkend. Waar het geloof in God, zoals Hij Zich in de Heilige Schrift en in Jezus Christus heeft geopenbaard, verloren gaat, raken remmen los. Maar juist dan is het van levensbelang dat de overheid haar ambt uitoefent om de menselijke ongebondenheid te bedwingen en om de ontwikkeling van de samenleving goede voortgang te doen vinden. Dan kan de overheid niet zonder de wijsheid die de Heilige Schrift leert.

Maar het kabinet-Lubbers heeft - in navolging van zijn voorgangers - het beroep op de Bijbel bestempeld als een zuiver particuliere aangelegenheid. Het gevolg daarvan is dat niet de normen van de Heilige Schrift maatgevend zijn, maar regels die zich tegen de Bijbel keren. Neutraliteit in zaken waarover de Bijbel duidelijk is, is onmogelijk.

De gevolgen blijven ook niet beperkt tot een kleine kring. De zelfbeschikking van de ene mens leidt tot de dood van de andere (ongeboren) mens. De gelijkstelling van velerlei samenlevingsvormen met het huwelijk maakt inbreuk op de eigen verantwoordelijkheid van de school en tast zo het recht van ouders aan om onderwijs aan hun kinderen te doen geven overeenkomstig hun geloofsovertuiging.

Individualisering en economische zelfstandigheid leggen een zware hypotheek op de opvoeding van kinderen. De openbare samenleving raakt in ontbinding, waar individuele menselijke opvattingen de plaats innemen van voor ieder geldende Goddelijke wetten.

Die toekomst wacht als Nederland voortgaat op de ingeslagen weg. Als Nederland de kans laat liggen om te kiezen voor een ander beleid.

... maar openbaar belang

Het GPV wil zo'n ander beleid. Het staat een toekomst voor ogen, waarin niet het zelfbeschikkingsrecht van de mens het centrale thema vormt, maar het recht en de beloften van God met betrekking tot de mensen. Aan Hem danken we ons leven. Hij zorgt van dag tot dag. Dankzij het Woord en het werk van Jezus Christus is er weer toekomst voor de mensen.

Hoe de mensen in hun particuliere leven aan die toekomst werken, raakt de overheid niet rechtstreeks. Maar zij moet wel door haar beleid de koers naar morgen uitstippelen, een koers die op de publieke eer van God is gericht òf een koers die de Bijbel negeert.

De Bijbel is over deze keuze duidelijk. Op tal van plaatsen lezen we de oproep te leven overeenkomstig Gods geboden. Ook voor de overheden gelden Gods geboden, namelijk die welke het openbare burgerlijke leven betreffen. De overheden zijn Gods dienareessen. Zij hebben van Hem een taak ontvangen bij de inrichting van de burgerlijke samenleving.

De keuze van overheid en volk is niet vrijblijvend. Voor wie luistert en doet naar het Bijbelwoord, gelden rijke beloften: het zal hem wèl gaan. Het Spreukenboek vertelt dat gerechtigheid een volk verhoogt, maar dat zonde een schandvlek van de natie is. En in het Nieuwe Testament lezen we dat toorn van God zich van de hemel openbaart over alle goddeloosheid en ongerechtigheid van mensen.

Het is daarom van grote openbare betekenis dat de overheid voor haar deel rekening houdt met Gods geboden en zich ten doel stelt de Koning der koningen in haar beleid te eren.

Versterk die stem!

Zo'n beleid is de afgelopen jaren helaas niet gevoerd. En de meeste partijen willen ook voor de toekomst van zo'n beleid niets weten. Het GPV heeft zo'n beleid wel voorgestaan en wil dit ook voor de komende tijd doen.

Vaak werden voorstellen voor zo'n ander beleid afgewezen, meermalen echter leidde een GPV-voorstel tot resultaat. Het op het zelfbeschikkingsrecht gebaseerde emancipatiebeleid werd voortgezet, maar een motie tegen invoering van zgn. sekse-neutrale beroepsnamen werd aangenomen.

De Wet Afbreking Zwangerschap werd ingevoerd, maar steun werd verkregen voor een motie ter bescherming van de rechten van gewetensbezwaarden. En een poging van het departement van justitie om de richtlijnen voor het vervolgingsbeleid in abortuszaken niet te publiceren strandde op een GPV-initiatief.

Ook op een groot aantal andere gebieden konden bescheiden bijdragen worden geleverd aan een ander beleid.

Op die weg wil het GPV voortgaan. Door steun te verlenen en te zoeken waar het kan. Door een eigen koers uit te stippelen waar het nodig is. Dit verkiezingsprogram "Op koers naar morgen" geeft de hoofdlijnen aan voor zo'n beleid. De urgentie van een ander beleid in de zaken van leven en dood, van huwelijk en gezin, van jongeren en ouderen, is daarnaast tot uitdrukking gebracht in een afzonderlijke publikatie "Leven doen we samen". Daarin worden deze onderwerpen uit het program in onderlinge samenhang en meer uitgewerkt aan de orde gesteld. Van beide publikaties geldt dat als norm gehanteerd is welk beleid in de concrete situatie het meest bijdraagt aan de ontwikkeling van de openbare samenleving in dienst van God.

Zo'n koers bepaalt het gehele beleid. Hij wijst de overheid op haar taak tot handhaving van de geestelijke en burgerlijke vrijheden van alle burgers. Hij geeft diepgang aan de bestrijding van de werkloosheid zowel als aan de bescherming van natuur en milieu. Hij brengt met zich mee dat bescherming verleend wordt aan wat zwak is.

Verkiezingen met het oog op morgen

Het GPV heeft de koers naar morgen bepaald. Een koers, die niet de koers van vandaag of gisteren is. Wel een koers die perspectieven opent, omdat het GPV wil luisteren naar de Heilige Schrift.

Dat geeft ook vrijmoedigheid u op te wekken te kiezen voor de kandidaten die dit program willen helpen uitvoeren; u te vragen te helpen de stem van het GPV te versterken. Met het oog op de toekomst, van ons volk en van u.

En daarom: OP KOERS NAAR MORGEN!

ONDER HET RECHT VAN DE OVERHEID

Nederland is op weg naar morgen. Als een vrij land met geestelijke en burgerlijke vrijheden voor ieder. Nederland is een rechtsstaat. Toch is er reden tot zorg over Nederland en over zijn koers naar morgen.

Voor de wet zijn alle Nederlanders gelijk. Maar velen willen daarom de geestelijke vrijheden van de burgers beperken.

Iedereen weet dat ongebornen kinderen worden gedood. En ernstig zieken en bejaarden. De overheid trekt haar beschermende hand terug.

Politie en justitie hebben handenvol werk. Toch blijven de meeste misdaden ongestraft.

De overheid heeft het druk en kan al het werk niet meer aan. Ze moet prioriteiten stellen. Maar welke?

De Bijbel wijst de weg naar morgen. God heeft daarin gezegd wat goed is en wat de HERE vraagt: "niet anders dan recht te doen en getrouwheid lief te hebben en ootmoedig te wandelen met uw God" (Micha 6 : 8).

Die weg is de aangewezen weg, voor ieder. Ook voor de overheid.

Het is haar taak recht te doen, vooral tegenover hen die klein en zwak zijn. Zij staat daarbij "in dienst van God u ten goede" (Romeinen 13 : 4).

Een overheid die zo handelt, vaart een vaste koers naar morgen.

KONINGIN EN CONSTITUTIE

1. Het GPV constateert met dankbaarheid, dat God in koningin Beatrix de band tussen het Huis van Oranje en het Nederlandse volk nog wil bestendigen. Voor de eenheid van ons volk is dit van grote betekenis.

De positie van de koningin in ons staatsbestel mag dan ook niet worden uitgehold. Het behoort tot haar hoge roeping als koningin bij de gratie Gods de grote lijnen van het beleid dat de ministers voeren, te toetsen aan de Grondwet.

Voor een goed functioneren van ons parlementaire stelsel in een constitutionele monarchie is het recht om ook tussentijds aan één of meer ministers ontslag te verlenen van wezenlijk belang. Aan dit recht behoort dan ook niet te worden afgedaan door lichtvaardig te dreigen met politieke gevolgen van een dergelijk ontslag.

KABINETSFORMATIE

2. Het behoort tot de verantwoordelijkheid van de koningin, nadat zij terzake adviezen heeft ingewonnen, één of meer personen te belasten met de formatie van een kabinet. Deze verantwoordelijkheid moet niet worden uitgehold door een voordracht van een formateur door de Tweede Kamer.

De gewoonte om eerst één of meer informateurs te benoemen, moet worden verlaten. Daardoor komt ook de verantwoording achteraf over de procedure om te komen tot vorming van een kabinet, beter tot haar recht.

De opstelling van een regeerakkoord op hoofdpunten is een zaak van de kabinetsformateur, eventueel in overleg met de kandidaat-ministers. Een eventueel tussentijds ontslag van een kabinet behoeft niet noodzakelijk te leiden tot vervroegde verkiezingen.

REGERING EN STATEN-GENERAAL

3. Regering en Staten-Generaal zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de voortgang en de kwaliteit van de wetgevende arbeid.

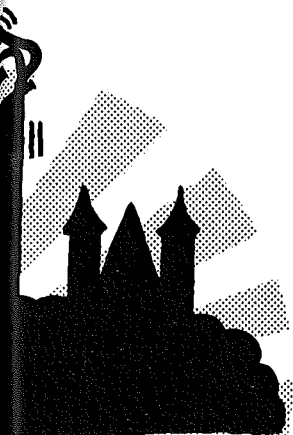
Het behoort tot de bestuurlijke taak van de regering de Staten-Generaal tijdig en volledig te informeren, opdat deze hun controlerende taak naar behoren kunnen vervullen.

Dit geldt in het bijzonder als besluiten moeten worden genomen over omvangrijke werken, waarvan de uitvoering zich over lange tijd uitstrekt of anderszins grote onzekerheden bevat.

De leden van de Staten-Generaal behoren het regeringsbeleid in onafhankelijkheid te toetsen. De middelen die ons staatsbestel daartoe biedt, behoeven geen wezenlijke uitbreiding.

Het recht van enquête komt de Kamer als geheel toe. Het past echter bij de Nederlandse verhoudingen, dat tot het instellen van een enquête als regel wordt besloten als een belangrijk deel van de Kamer de wens daartoe kenbaar maakt.

Een dergelijke gedragsregel verdient de voorkeur boven een wettelijke regeling van het recht van enquête op verzoek van een bepaalde minderheid.

KERK EN STAAT

4. Het GPV staat een regeringsbeleid voor, dat beantwoordt aan de normen van de Heilige Schrift voor de openbare samenleving. De kerk dient haar ambtelijke arbeid in volle vrijheid te kunnen verrichten. Belemmeringen daarvoor dient de overheid te voorkomen of weg te nemen. De eigen bevoegdheden van de kerk en de staat kunnen echter gemakkelijk in gevaar komen als er financiële banden tussen beide bestaan. Subsidiëring van kerkelijk werk en daarmee vergelijkbare geestelijke vorming door niet-kerkelijke genootschappen, is daarom niet juist.

Het behoort tot de vrijheid van kerken en genootschappen zelf te bepalen op welke wijze zij in voorkomende gevallen in correspondentie met de overheid willen treden. Het ligt dan ook niet op de weg van de overheid organen voor overleg met kerken en genootschappen in het leven te roepen. Evenmin mag een raad van kerken of een door kerken en genootschappen ingestelde commissie worden beschouwd als de officiële vertolker van de stem van de kerk in Nederland.

VRIJHEIDSRECHTEN

5. De vrijheid van godsdienstig belijden vormt de kern van de geestelijke vrijheid van alle burgers. Andere burgerlijke vrijheden, zoals de vrijheid van onderwijs en van meningsuiting en het recht van vereniging en van vergadering, hangen daarmee samen.

Ook aan de jongste herziening van de Grondwet kan geen enkel argument ontleend worden om afbreuk te doen aan deze fundamentele vrijheden, die nauw verbonden zijn met het ontstaan van onze natie.

Het recht van organisaties op grondslag van godsdienst of levensovertuiging om een beleid te voeren, zoals dat naar hun mening uit de grondslag voortvloeit, is een rechtstreeks uitvloeisel van deze vrijheden.

DISCRIMINATIE

6. De overheid behoort elk ongerechtvaardigd onderscheid tussen burgers, bijv. in haar benoemingsbeleid, achterwege te laten.

Zij zou echter haar bevoegdheden en haar mogelijkheden te buiten gaan, als zij zou voorschrijven dat ook burgers onderling en in hun organisaties zullen handelen zoals de overheid doet.

Essentieel voor de geestelijke vrijheid van de burgers is immers, dat zij hun leven kunnen inrichten overeenkomstig eigen overtuiging, ook als deze overtuiging die van een minderheid in de samenleving is. De geestelijke vrijheid brengt mee dat niemand mag worden belet overeenkomstig zijn verantwoordelijkheid te onderscheiden tussen goed en kwaad, ook als dit consequenties heeft voor zijn opstelling tegenover personen. Dit laat onverlet dat de overheid tegen publieke uitingen van onverdraagzaamheid of haat jegens groepen van de bevolking dient op te treden en slachtoffers daarvan moet beschermen.

KIESRECHT

7. Vrije verkiezingen volgens het stelsel van evenredige vertegenwoordiging vormen het aangewezen instrument voor het uitoefenen van invloed door de burgers op het overheidsbeleid.

Bij de voorgenomen technische herziening van de Kieswet behoort het stelsel van evenredige vertegenwoordiging onverkort te worden gehandhaafd en waar mogelijk te worden verbeterd. De mogelijkheid tot het aangaan van lijstencombinaties dient te worden uitgebreid tot gemeenteraadsverkiezingen.

RECHTSBESCHERMING EN KLACHTRECHT

8. Het behoort tot de verantwoordelijkheid van de wetgever te zorgen dat burgers, bedrijven en organisaties in hun relaties met de overheid beschikken over een behoorlijke rechtsbescherming. Daartoe behoort ook dat zij op beroep- en bezwaarschriften binnen redelijke termijn antwoord ontvangen.

De behandeling door de Nationale Ombudsman van klachten over het gedrag van overheidsorganen heeft geleid tot meer inzicht in vormen van niet behoorlijk overheidsgedrag. Van de betrokken overheden mag worden verwacht, dat zij zorgvuldig nagaan welke maatregelen moeten worden getroffen om te voorkomen dat er redenen zijn zich met klachten te wenden tot de Nationale Ombudsman.

De lagere overheden zijn zelf verantwoordelijk voor het gedrag van hun organen. Zij dienen dan ook zelf te voorzien in mogelijkheden tot een zo objectief mogelijke behandeling van klachten over dit gedrag.

BURGERLIJKE ONGEHOORZAAMHEID

9. Bezwaren tegen overheidsbeleid kunnen op wettige wijze, al dan niet via politieke kanalen, tot uitdrukking worden gebracht. Ongehoorzaamheid aan of verzet tegen de overheid mag niet worden toegestaan, ook al wordt daarmee beoogd vermeend onrecht te bestrijden en wordt er geen geweld gebruikt.

Slechts indien gehoorzaamheid aan de overheid persoonlijke ongehoorzaamheid aan Gods geboden zou betekenen, is ongehoorzaamheid aan de overheid recht en plicht.

Mede met het oog daarop dient de overheid nauwlettend toe te zien, dat zij burgers geen plichten oplegt die hen in conflict met Gods geboden kunnen brengen. Overigens mag zij er geen onduidelijkheid over laten bestaan, dat burgerlijke ongehoorzaamheid niet wordt getolereerd.

GEWETENSBEZWAREN

10. Ten aanzien van een toenemend aantal activiteiten wordt door individuele burgers een beroep op hun geweten gedaan. In haar benadering hiervan dient de overheid onderscheid te maken tussen bezwaren tegen het leveren van een persoonlijk aandeel in activiteiten die indruisen tegen de Heilige Schrift of anderszins tegen een diep gewortelde persoonlijke overtuiging enerzijds en anderzijds bezwaren die in de eerste plaats berusten op een politiek oordeel.

Van dergelijke politieke bezwaren, die niet door de overheid kunnen worden erkend, is ondermeer sprake als bezwaar wordt gemaakt tegen medewerking aan de uitvoering van bezuinigingsmaatregelen van de overheid of tegen het betalen van belastinggeld vanwege de bestemming die de overheid aan een deel van dat geld geeft.

Zogenaamde totaalweigeraars, die geen beroep willen doen op de Wet gewetensbezwaren militaire dienst, keren zich in feite tegen de overheid zelf. Hun bezwaren behoren dan ook niet te worden erkend en daarom ook niet te worden beantwoord met vrijstelling van dienst.

PERSOONLIJKE LEVENSSFEER

11. Met het oog op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer is de spoedige totstandkoming van een wet op de persoonsregistraties nodig. Deze wet zal normen moeten bevatten, waaraan registraties van de overheid en van instellingen die met wettelijke taken zijn belast, moeten voldoen. Ook zal deze wet rechtsbescherming moeten bieden tegen misbruik van daarin voorkomende persoonsgegevens. Waarborgen moeten bestaan, dat derden zich geen toegang tot deze gegevens kunnen verschaffen.

Bedrijven en particuliere instellingen moeten zelf voorzieningen treffen ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer van leden en andere relaties ten aanzien van wie zij gegevens registreren. Slechts indien de noodzaak daartoe is gebleken, dienen de wettelijke voorschriften die voor de overheid gelden, ook op deze registraties van toepassing te worden verklaard.

Om te voorkomen dat de vrijheid van interne organisatie van de kerken in het gedrang komt, behoren de wettelijke voorschriften niet van toepassing te zijn op persoonsregistraties die door kerken worden gehouden.

HEROVERWEGING OVERHEIDSTAKEN

12. De heroverweging van overheidstaken moet worden voortgezet. Niet alleen om de omvang van de overheidsactiviteiten te beperken, maar ook om meer aandacht te kunnen besteden aan specifieke overheidstaken ter handhaving van de rechtsorde.

Maatregelen ter beperking van het overheidsapparaat mogen niet ten koste gaan van specifieke overheidstaken, zoals de bescherming van de nationale en internationale rechtsorde. De verantwoordelijkheid die de overheid met haar activiteiten op zich heeft genomen, noopt ertoe besluiten tot beëindiging ervan zorgvuldig voor te bereiden en goed overleg te plegen over de belangen van het betrokken personeel.

PRIVATISERING

13. Overheidsvoorzieningen en -activiteiten, die niet noodzakelijk tot de verantwoordelijkheid van de overheid behoren, dienen zoveel mogelijk te worden afgestoten of uitbesteed aan particulieren. Deze privatisering moet in de komende kabinetsperiode haar beslag krijgen, tenzij aan de hand van ingesteld onderzoek moet worden aangenomen, dat dit zou leiden tot kwaliteitsverlies van belangrijke voorzieningen of activiteiten.

Het verlies van de ambtelijke status van het personeel is op zichzelf geen argument tegen privatisering. Wel dient vóór de definitieve besluitvorming een rechtspositie voor het aanwezige personeel te zijn verzekerd, die als geheel niet in ongunstige zin afwijkt van de bestaande rechtspositie.

WETGEVING EN DEREGULERING

14. Deregulering mag geen doel in zichzelf zijn, maar een middel om systematisch overbodige regels te laten vervallen en onnodig bezwarende of ingewikkelde regels te veranderen. Ze biedt particuliere organisaties en samenlevingsverbanden meer mogelijkheden voor zelfregulering.

Als echter de ontwikkeling en inrichting van de openbare samenleving overeenkomstig Gods geboden in het geding zijn, behoren wettelijke maatregelen te worden getroffen en gehandhaafd.

Bij de uitvaardiging van wettelijke voorschriften moet grote aandacht worden besteed aan de mogelijkheden tot uitvoering en handhaving van de voorschriften.

Het verschijnsel van pseudowetgeving, waarbij door middel van circulaire en subsidievoorwaarden en langs andere informele wegen feitelijk bindende regels worden gesteld, moet drastisch worden teruggedrongen.

ZONDAGSRUST

15. Het inachtnemen van de zondagsrust is ook van betekenis voor de openbare samenleving. Daarom behoort de overheid deze in haar beleid en wetgeving te bevorderen.

Dit houdt ook in, dat zij haar invloed aanwendt en znodig haar bevoegdheden gebruikt om te voorkomen, dat de zondag in bedrijven waar dat niet absoluut noodzakelijk is, als werkdag wordt aangewezen.

De bevoegdheid van gemeentebesturen plaatselijk beperkingen te stellen aan openbare gemakkelijkheden op zondag, behoort niet verder te worden ingeperkt.

De winkelsluiting op zondag moet worden gehandhaafd. Ook de openstelling van handelsbeurzen en tentoonstellingen op zondag moet worden tegengegaan.

KANSSPELEN

16. Elke betrokkenheid van de overheid bij de organisatie van kansspelen moet worden beëindigd.

De gedachte dat het kwaad van de gokzucht kan worden beteugeld door het bieden van legale gokmogelijkheden, blijkt steeds duidelijker onjuist te zijn. De regering dient dan ook daadwerkelijk op te treden tegen dit wijd verbreide kwaad, dat voor velen tot een vorm van verslaving is geworden, waardoor zij zichzelf en anderen in de problemen brengen.

In ieder geval moet worden afgezien van plannen het aantal casino's geleidelijk uit te breiden. Bij voorrang moeten maatregelen worden getroffen tegen kansspelen, waarbij grote geldsommen worden ingezet of die vooral door jeugdigen worden gebruikt.

VEILIGHEID

17. De overheid is in de eerste plaats verantwoordelijk voor de openbare veiligheid. Zij moet alles in het werk stellen om de veiligheid van personen en goederen te verzekeren.

Maatregelen moeten worden getroffen om de organisaties die met de bestrijding van rampen en het opvangen van de gevolgen daarvan zijn belast, volledig voor hun taak toe te rusten. Daartoe behoort ook de wettelijke regeling van de basisgezondheidsdiensten.

Inrichtingen ter verzorging van zieken en ouderen moeten zijn voorzien van de brandpreventieve voorzieningen, die passen bij de beperkte eigen mogelijkheden van de bewoners. Speciale aandacht is nodig voor de brandpreventie in oudere inrichtingen.

CRIMINALITEIT

18. Het negeren van Gods geboden heeft een ontwrichtende werking in brede lagen van de samenleving. Dit is op ontstellende wijze zichtbaar geworden in de verviervoudiging van de geregistreeerde criminaliteit in een tijdsbestek van 14 jaar.

De overheid heeft in haar reactie op de toenemende criminaliteit geen acht geslagen op bijbelse normen, die ook voor de openbare samenleving heilzaam werken. Wat zij zag als maatschappelijke ontwikkelingen werd als maatgevend beschouwd. Hierdoor werd het normbesef steeds verder ondermijnd.

Het voorkomen en bestrijden van criminaliteit vereist nu de inzet van allen. In een meerjarig beleidsplan, dat regelmatig aangepast wordt aan de feitelijke ontwikkelingen, dienen maatregelen te worden uitgewerkt die zich zowel richten op het voorkomen van criminaliteit als op het bestrijden van de belangrijkste vormen van criminaliteit.

Extra financiële middelen moeten daartoe beschikbaar worden gesteld. Deze maatregelen moeten aansluiten bij een algemeen beleid waarin de bijbelse normen herkenbaar zijn. Maatregelen gericht op het bestrijden van de werkloosheid en haar gevolgen en op scholing en vorming kunnen een preventieve werking hebben; bedacht moet echter worden dat een goed functionerend gezinsleven de beste preventie is.

VERVOLGINGSBELEID

19. Het vertrouwen dat de overheid het recht zal handhaven, is ernstig ondermijnd, doordat slechts een gering percentage misdrijven wordt opgehelderd, in veel gevallen niet tot strafvervolging wordt overgegaan en opgelegde straffen niet of pas na lange tijd ten uitvoer worden gelegd.

Hierin wreekt zich het feit, dat ook in het overheidsbeleid de noodzaak van rechtshandhaving niet voorop wordt gesteld, maar bij afweging tegen de belangen van de dader en van de samenleving daaraan ondergeschikt wordt gemaakt.

Teneinde het vertrouwen te herstellen, dat de overheid haar ambt naar vermogen zal uitoefenen, moet op alle niveaus van rechtshandhaving weer als uitgangspunt gelden, dat de daders van ter kennis van de politie gekomen misdrijven en overtredingen worden opgespoord en vervolgd, tenzij er zwaarwegende redenen zijn hiervan af te zien. Dit zal moeten leiden tot een belangrijke vermindering van het aantal gevallen waarin uit beleidsoverwegingen van vervolging wordt afgezien.

Voorkomen moet worden dat richtlijnen voor het vervolgingsbeleid er in de praktijk toe leiden, dat bepaalde strafbedreigingen tot een dode letter worden. Misdrijven die op grote schaal plaatsvinden, zoals fietsendiefstal en vernielingen, vergen een speciale aanpak.

Als de overheid zo ernst maakt met haar primaire taak, mag verwacht worden dat aan de toename van de criminaliteit een einde zal komen en dat de aangiftebereidheid van de burgers weer zal toenemen.

Om de extra belasting voor het justitiële apparaat die hier vooreerst nog uit voortvloeit te kunnen opvangen, zijn aanvullende maatregelen nodig ter vereenvoudiging van procedures en vergroting van capaciteit.

RECHTERLIJKE MACHT

20. Om de zich uitbreidende werklust te kunnen opvangen moeten de capaciteit en de organisatie van de rechterlijke macht worden aangepast.

Met name bij lichtere vergrijpen en bij rechtspraak in eerste instantie kan vaker met rechtspraak door één rechter worden volstaan. Ook kan een administratieve boete een procedure voorkomen.

Het moet altijd mogelijk blijven door middel van snelrecht direct op te treden, bijvoorbeeld bij rellen of om zich heen grijpend vandalisme.

GEVANGENISWEZEN

21. Vrijheidsstraffen blijven onmisbaar als vergelding voor ernstige misdrijven en ter beveiliging van de maatschappij. De eerste doelstelling van het gevangeniswezen is dan ook deze straffen op verantwoorde wijze ten uitvoer te leggen.

Andere doelstellingen zoals voorbereiding op terugkeer in de samenleving, mogen hiermee niet in strijd komen.

Als gevolg van sluiting van inrichtingen en onvoldoende prioriteit voor het gevangeniswezen in het verleden is een tekort ontstaan van duizenden plaatsen in gevangenissen en huizen van bewaring. Hierdoor lopen personen die verdacht zijn van of veroordeeld zijn wegens gevaarlijke misdrijven, vrij rond. Zowel door tijdelijke noodmaatregelen als door definitieve uitbreiding van de capaciteit moet hieraan op korte termijn een einde komen.

In beperkte mate kan in plaats van een vrijheidsstraf een vorm van dienstverlening als sanctie worden toegepast. Een wettelijke regeling hiervan is nodig, nu met experimenten ervaring is opgedaan.

POLITIE

22. De politie heeft als instrument van de overheid ter handhaving van de openbare orde en ter opsporing van strafbare feiten, recht op een duidelijke opstelling van de verantwoordelijke overheden en op hun steun bij de uitoefening van deze taken.

Nu naast de korpsen van gemeentepolitie rijkspolitie blijft bestaan, moet de aandacht geconcentreerd worden op verbetering van de onderlinge samenwerking, zowel tussen de korpsen als tussen de verantwoordelijke ministeries. Grote en middelgrote gemeenten moeten over een eigen politiekorps blijven beschikken. De benedengrens voor een korps gemeentepolitie moet worden gekozen, dat het korps de normale politietaken kan vervullen.

Ook als de eerste verantwoordelijkheid voor de onderlinge bijstandsverlening wordt gelegd bij de lagere overheden, blijft de regering verantwoordelijk voor het treffen van alle noodzakelijke maatregelen in gevallen waarin de orde of veiligheid ernstig wordt bedreigd.

BINNENLANDS BESTUUR

23. Na alle mislukte pogingen tot herziening van de bestuurlijke organisatie is het nodig, dat de bestaande bestuursorganen de gelegenheid krijgen de problemen zelf op te lossen. Hiervoor vormt de Wet gemeenschappelijke regelingen een belangrijk instrument.

De problematiek van de grote steden is zo complex, dat daar niet volstaan kan worden met incidentele maatregelen. In nauw overleg met deze gemeenten en de betrokken provincies dienen zij de mogelijkheid te krijgen de stedelijke problematiek met een pakket van maatregelen onder globaal toezicht van rijk en provincie aan te pakken. Daarbij moet voorkomen worden, dat deze gemeenten blijvend in een uitzonderingspositie geraten.

LAGERE OVERHEDEN

24. De eigen verantwoordelijkheid van de lagere overheden komt nog onvoldoende tot haar recht. In de komende jaren zullen vooral de decentralisatie van rijkstaken naar de gemeenten en beperking van het preventieve toezicht op de lagere overheden extra aandacht nodig hebben.

Anderzijds mag van de lagere overheden worden verwacht, dat zij niet treden in zaken die bij uitstek tot de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid behoren, zoals het geval is met het buitenlands beleid en de landsverdediging.

GEMEENTEGRENZEN

25. De grenzen van gemeenten en provincies moeten worden aangepast aan zich wijzigende functies en omstandigheden van het betrokken gebied.

Het beleid dat gericht is op streeksgewijze herindeling van alle gebieden met gemeenten beneden 10.000 inwoners, moet worden vervangen door een beleid dat beoogt duidelijke knelpunten in de huidige gemeentelijke indeling weg te nemen.

Een dergelijk beleid kan het best streeksgewijs worden gerealiseerd, zonder daarbij uit te gaan van een minimum aantal inwoners als ijkpunt.

FINANCIËN LAGERE OVERHEDEN

26. De drastische bezuinigingen die door het rijk zijn toegepast op de uitkeringen aan de lagere overheden en de kostenstijgingen voor de gemeenten als gevolg van de grote werkloosheid, hebben het voor de lagere overheden extra moeilijk gemaakt een eigen financieel beleid te voeren. Daardoor zijn veel noodzakelijke investeringen achterwege gebleven.

Aan de extra kortingen op de uitkeringen dient een eind te komen, terwijl ernst gemaakt moet worden met de overheveling van een groot aantal specifieke uitkeringen naar de algemene uitkering.

De uitbreiding van het eigen belastinggebied van provincies en gemeenten moet zodanig worden gerealiseerd, dat per saldo de belastingdruk niet wordt verzwaard.

BENOEMINGEN

27. De benoeming van burgemeesters en commissarissen der koningin behoort bij de Kroon te blijven met de mogelijkheid van advisering door een vertrouwenscommissie.

Bij benoemingen in niet-politieke functies dient overeenkomstig artikel 3 van de Grondwet de bekwaamheid voor de functie en niet de politieke overtuiging van de kandidaat beslissend te zijn.

OVERHEIDSPERSONEEL

28. De overheid behoort pas over te gaan tot vaststelling van de arbeidsvoorwaarden voor haar ambtenaren, nadat open en reëel overleg met de organisaties van overheids personeel is gevoerd. Zij mag pas tot eenzijdige vaststelling overgaan, nadat gebleken is dat ook na inschakeling van een onafhankelijke commissie dit overleg niet tot overeenstemming kan leiden.

Een overlegstelsel zal moeten voorzien in criteria ter bepaling van de ruimte voor aanpassing van de arbeidsvoorwaarden om te voorkomen dat het totaal van deze voorwaarden te sterk gaat afwijken van de voorwaarden voor vergelijkbare functies in de particuliere sector.

Door de sterke uitbreiding van de overheidstaak is het aantal ambtenaren, wier werk materieel weinig verschilt van dat van werknemers in de particuliere sector, sterk toegenomen. Het verdient aanbeveling na te gaan in hoeverre voor deze categorieën overheids-personeel het gewone arbeidsrecht van toepassing kan worden.

Door het arbeidsvoorwaardenoverleg meer decentraal te doen plaatsvinden kan voorts beter rekening gehouden worden met de grote verschillen in functie-uitoefening binnen het overheids-personeel.

BURGERLIJK RECHT

29. Als gevolg van de trage voortgang in de totstandkoming van een nieuw Burgerlijk Wetboek heeft de wetstoepassing zich soms sterk van de huidige wetstekst verwijderd.

De invoering van een zo groot mogelijk gedeelte van het nieuwe wetboek dient dan ook spoedig plaats te vinden.

TEN GOEDE VAN DE NAASTE

In de afgelopen jaren is de mens als individu steeds meer in het middelpunt van de politiek komen te staan. De hulp en de bescherming die de mens in de onderscheidene samenlevingsverbanden dient te vormen voor anderen, werd ondergeschikt gemaakt aan de rechten en belangen van het individu. Daardoor vertoont de Nederlandse samenleving als geheel steeds duidelijker ontbindingsverschijnselen.

Het gezin, dat bij uitstek de plaats is om de komende generatie op haar toekomstige taak voor te bereiden, kreeg een vrijblijvend karakter.

De bescherming die de wetgeving behoort te bieden aan hen die zwak zijn, werd tot een bedreiging door de legalisering van abortus provocatus en door de uitholling van het verbod van euthanasie.

Met medewerking van de overheid ontstond zodoende steeds duidelijker een vacuüm in de zorg voor en bescherming van anderen.

Deze probleemsituatie kan overwonnen worden in de erkenning dat het doel van de mensheid is God te dienen en de medemens tot hulp te zijn. Dan wordt het duidelijk dat het streven naar een geïndividualiseerde samenleving een volk niet samenbindt, maar slechts voedsel geeft voor een nieuwe vorm van egoïsme. Dan komt er oog voor de gezamenlijke taak van man en vrouw, van jong en oud, om de gaven die God gegeven heeft tot verdere ontplooiing te brengen.

Zo'n ontwikkeling van de samenleving is ook van openbare betekenis. Die koers naar morgen moet ook de koers van de overheid zijn. Niet door de plaats van de burgers in te nemen, maar door in wetgeving en bestuur, in onderwijs, gezondheidszorg en welzijnswerk de verdere ontplooiing van Gods gaven mogelijk te maken.

HUWELIJK EN GEZIN

30. Het gezin heeft recht op bescherming van de overheid. Het behoort als een eenheid te worden beschouwd, waarbinnen de ouders verantwoordelijk zijn voor de opvoeding van hun kinderen.

De huidige echtscheidingswetgeving is niet gericht op herstel van geschonden verhoudingen, maar op ontbinding. De mogelijkheid van eenzijdige opzegging van de huwelijksband maakt echtgenoten tot losse individuen en miskent hun gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de kinderen. De huidige echtscheidingspraktijk vormt hierdoor een ernstige bedreiging voor de toekomst van onze samenleving. Het Burgerlijk Wetboek behoort zo te worden herzien, dat de blijvende taak van man en vrouw ten opzichte van elkaar en hun kinderen het uitgangspunt wordt.

Echtscheiding ontheft niet van de verantwoordelijkheid voor de gevolgen van het huwelijk.

ALLEENSTAANDEN

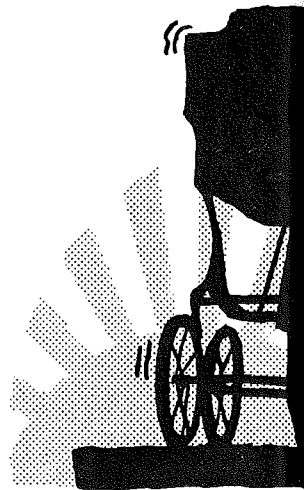
31. De positie van mensen die al dan niet uit vrije keus alleenstaand zijn, vraagt de aandacht van de overheid. Zij hebben, wanneer zij het ouderlijk huis ontgroeid zijn of door werk of studie daar niet langer kunnen blijven, evenals gezinnen aanspraak op zelfstandige woonruimte. Bij belastingen en inkomensafhankelijke tarieven en subsidies moet er rekening mee worden gehouden dat hun draagkracht doorgaans geringer is dan de individuele draagkracht van tweeverdieners.

ANDERE SAMENLEVINGSVORMEN

32. Bij de schepping heeft God het huwelijk van man en vrouw ingesteld. De openbare betekenis hiervan voor onze tijd komt tot uitdrukking in de wettelijke regeling van het huwelijk en van de rechtsgevolgen ervan. Als mensen ongehuwd met elkaar samenleven is dit een keuze waarvoor zij verantwoordelijkheid dragen. De overheid mag een keuze, waarbij de goddelijke instelling van het huwelijk wordt genegeerd, echter niet als zodanig erkennen. Wel moet zij naar vermogen voorkomen dat het ongehuwd samenwonen leidt tot financiële bevoordeling boven het wonen in gezinsverband.

KINDEREN

33. Het is van groot belang dat de opvoeding van de kinderen plaatsvindt door de ouders. Als niettemin plaatsing buitenshuis nodig is, dienen de ouders de mogelijkheid te hebben de opvoeding en verzorging overeenkomstig hun godsdienst of levensovertuiging te doen plaatsvinden.

De taak van de overheid ten aanzien van voorzieningen voor kinderopvang is beperkt tot die kinderen voor wie deze opvang uit medisch of sociaal oogpunt nodig is en in geval een alleenstaande ouder door het verrichten van werk buitenshuis zo goed mogelijk in eigen levensonderhoud wil voorzien.

MAN EN VROUW

34. Met haar emancipatiebeleid streeft de regering naar wat zij een machtsevenwicht tussen mannen en vrouwen noemt. Sleutelbegrippen vormen daarbij individualisering, economische zelfstandigheid, de vrije beschikking over het eigen lichaam en vrijheid in keuze voor het aangaan van relaties en voor het nemen van verantwoordelijkheid voor kinderen. Door dit beleid, dat de trekken vertoont van een dwang die tot ver in de particuliere verantwoordelijkheden doordringt, wordt de goede ontwikkeling van de samenleving verstoord. In zo'n goede ontwikkeling hebben mannen en vrouwen elk een gelijkwaardige plaats en verantwoordelijkheid, niet als losse individuen, maar gezamenlijk, elkaar aanvullend. Door in het emancipatiebeleid economische zelfstandigheid en betaalde arbeid centraal te stellen wordt de maatschappelijke betekenis van de opvoeding van kinderen ernstig ondergewaardeerd. De opvoedingsverantwoordelijkheid van de ouders moet met het oog op de toekomst van de samenleving een centrale plaats hebben in het beleid van de overheid. Het is echter niet aan de overheid te treden in de manier waarop man en vrouw de zorg voor hun gezin vorm geven. Haar beleid moet er wel op zijn gericht, dat de keuze voor een volledige taak van de gehuwde vrouw in het gezin mogelijk blijft.

EMANCIPATIE-ACTIVITEITEN

35. De overheid dient mannen en vrouwen gelijk te behandelen. Bepalingen in wettelijke voorschriften, waarin zonder redelijke grond onderscheid wordt gemaakt tussen mannen en vrouwen, kunnen vervallen.

De subsidiëring van emancipatie-activiteiten door het rijk dient te worden beëindigd. Veel van deze subsidies vormen immers geen bijdrage aan de ontwikkeling van de samenleving, maar strekken ertoe bepaalde ideologische opvattingen over de positie van de vrouw breder ingang te doen vinden. Overigens is er geen reden ten aanzien van deze subsidies een centralistischer beleid te voeren dan ten aanzien van andere subsidies, waarover de beslissing is overgelaten aan de lagere overheden.

De Emancipatieraad dient te worden opgeheven. Nu tal van externe adviesorganen als overbodig worden beschouwd, is het niet aannemelijk dat het emancipatiebeleid afzonderlijk onder de aandacht moet worden gebracht. Bovendien kan de visie van deze raad niet als representatief worden beschouwd voor de in de samenleving bestaande opvattingen over emancipatie, omdat instemming met de aan het emancipatiebeleid van de overheid ten grondslag liggende opvattingen als benoemingsvereiste geldt.

OPENBARE ZEDEN

36. De seksuele revolutie van de laatste tientallen jaren heeft de goede scheppingsgave van de seksualiteit ontluiserd. Vooral vrouwen en meisjes worden gemakkelijk tot voorwerpen van openlijke exploitatie.

Ook de verspreiding van de nieuwe ziekte AIDS wordt in sterke mate bevorderd door vormen van seksuele losbandigheid.

De overheid, die deze ontwikkelingen veelszins heeft laten geworden, mag zich niet onttrekken aan haar verantwoordelijkheid voor de openbare gezondheid en zedelijkheid. Zij dient metterdaad op te treden tegen openlijke prostitutie en tegen de handel in pornografie.

In samenwerking met particuliere organisaties moet zij een hulpverleningsprogramma opzetten om prostituées die dit wensen, een zinvolle taak in de samenleving te geven.

Uit haar voorlichtingsmateriaal dient elke suggestie dat seksueel verkeer en huwelijk los van elkaar mogen worden gezien, te verdwijnen.

ABORTUS PROVOCATUS

37. Dat thans in een groot aantal ziekenhuizen en klinieken met vergunning van de overheid ongeboren kinderen worden gedood, is een voortdurende aanklacht tegen overheid en volk.

De overheid mag niet in deze situatie berusten, maar moet alles doen om het kwaad van de abortus provocatus te bestrijden en bescherming te bieden aan het ongeboren leven. Beëindiging van de bekostiging uit de algemene middelen en uit de opbrengst van sociale premies is daartoe een eerste stap.

De hulpverlening aan niet-gewenst zwangere vrouwen en de voorlichting over de mogelijkheden tot hulpverlening dienen te worden uitgebreid. De Vereniging ter Bescherming van het Ongeboren Kind (VBOK) en andere instellingen die zich met deze taken belasten, hebben aanspraak op overheidssteun zonder voorwaarden die deze instellingen belemmeren in hun streven het ongeboren leven te beschermen.

De overheid dient erop toe te zien dat geen experimenten met of handel in embryo's plaatsvinden. Nu het doden van ongeboren kinderen wettelijk is toegestaan, blijkt dat werkers in de gezondheidszorg die aan dit doden op generlei wijze willen meewerken, onvoldoende rechtsbescherming genieten en vanwege deze bezwaren bij benoemingen worden gepasseerd. Het is de verantwoordelijkheid van de overheid hier wettelijke bescherming te bieden, als deze niet spoedig via de gebruikelijke rechtspositieregelingen wordt geboden.

EUTHANASIE

38. De wettelijke voorschriften inzake euthanasie en hulp bij zelfdoding zijn door de recente rechtspraak ernstig uitgehold. Daardoor kan ongestraft worden ingegrepen in het leven van mensen en kan in boek en blad openlijk advies worden verstrekt over de toe te passen methoden.

De overheid mag niet ingaan op voorstellen deze ontwikkeling op enigerlei wijze te legaliseren. Ook aan patiënten in noodsituaties moet hulp geboden worden, maar deze verkeert in haar tegendeel als zij de vorm krijgt van levensbeëindiging door menselijk ingrijpen.

Ook als verdere behandeling medisch zinloos gevonden wordt, wordt daarmee nog geen oordeel gegeven over de zin van het leven van de betrokken mens. Dat oordeel komt slechts toe aan God, die het leven gaf en het tijdstip der voltooiing bepaalt.

Ook door euthanasie en hulp bij zelfdoding slechts toe te laten in noodsituaties en als aan bepaalde eisen van zorgvuldigheid is voldaan, wordt een grens overschreden waarvoor overheid en medici halt moeten houden. Alleen door deze grens in acht te nemen bestaat de waarborg, dat overheid en medici naar vermogen hulp en bescherming bieden.

Teneinde de rechtszekerheid te herstellen is het van belang, dat de wettelijke bepalingen op onderdelen worden verduidelijkt en opnieuw vastgesteld.

Met het oog op de handhaving van de wettelijke voorschriften is een goede regeling nodig van de kennisgeving van overlijden in geval van een niet-natuurlijke doodsoorzaak. Hierbij mogen artsen zich tegenover de justitie niet verschuilen achter hun beroepsgeheim.

VERZORGINGSSTAAT

39. In de verzorgingsstaat heeft de overheid tal van taken op zich genomen, die voordien tot de opdracht van de burgers behoorden. Deze overheidszorg heeft bijgedragen tot de beschikbaarheid van tal van voorzieningen voor velen. De negatieve gevolgen werden echter ook zichtbaar, ondermeer in de verdere uitholling van verantwoordelijkheidsbesef en van onderlinge hulpverlening alsmede in een sterke afhankelijkheid van overheidszorg.

Nu duidelijk is dat de grenzen van de beheersbaarheid en betaalbaarheid van de verzorgingsstaat zijn overschreden, staan overheid en volk voor de taak zich opnieuw over hun verplichtingen te beraden.

Van de overheid wordt hierbij zowel doortastendheid als zorgvuldigheid gevergd.

Taken die particulieren even goed of beter kunnen verrichten, dienen te worden afgestoten of beperkt. Regels waardoor lagere overheden, burgers, organisaties of bedrijven worden gebonden aan inzichten van de centrale overheid, moeten worden ingetrokken of vereenvoudigd.

Maar bij dit alles is zorgvuldigheid vereist.

Taken die worden afgestoten, kunnen dikwijls niet zonder meer door anderen worden overgenomen, omdat de verbanden van vroeger niet meer functioneren.

Ook een terugtrekkende overheid heeft de taak te voorkomen, dat het de zwakken in de samenleving aan het nodige gaat ontbreken. Zo'n overheid kan terecht verantwoordelijk worden gesteld voor de ontwikkeling van de openbare samenleving tot eer van God. Ze moet bevorderen dat ook de burgers hun bijdrage daaraan leveren.

Het streven naar een evenwichtige samenleving kan dan ook alleen slagen, als het gepaard gaat met een beleid gericht op het aanvaarden van zedelijke aansprakelijkheid voor elkaar, in het gezin en de kerk, maar ook in organisaties en bedrijven.

VOORZIENINGEN

40. De overheid heeft, vooral ten tijde van de verzorgingsstaat, tal van voorzieningen ten behoeve van de burgers tot stand gebracht. Aanvankelijk ging het vooral om voorzieningen die van openbare betekenis waren. Later werd het voorzien in wensen en behoeften van burgers het criterium. Dit heeft echter niet geleid tot een samenleving waarin de burgers zich wèl bevinden.

Uit de Bijbel weten we, dat het welzijn van de mens geen doel in zichzelf is, maar dat het hem zal wèl gaan als hij handelt naar de normen van de Heilige Schrift en de lof van Gods Naam als belangrijkste doelstelling in zijn leven ziet.

Het voorzieningenbeleid van de overheid zal erop gericht moeten zijn te bevorderen dat iedere burger over die voorzieningen kan beschikken die hij nodig heeft om zijn taak te vervullen.

Dat betekent ook dat de omvang van de overheidstaak ten aanzien van de onderscheidene voorzieningen verschillend kan zijn. Zo zal deze ten aanzien van het algemeen vormend onderwijs en ten aanzien van gezondheidsvoorzieningen omvangrijker zijn dan als het gaat om voorzieningen voor sport en recreatie. De mate waarin de overheid in de kosten bijdraagt, hangt hiermee samen.

GEZONDHEIDSZORG

41. Ieder mens moet in de eerste plaats zelf zorgen voor zijn gezondheid en is medeverantwoordelijk voor de gezondheid van zijn naaste. Dit dient als uitgangspunt te worden gehanteerd bij het zoeken naar een nieuwe organisatie van de gezondheidszorg. Zelfzorg en onderlinge hulpverlening behoren een centrale plaats te krijgen, waarvoor de overheid de voorwaarden kan scheppen.

Het uitvoerende werk moet zo mogelijk geschieden door particuliere instellingen met de mogelijkheid hiervoor godsdienst of levensovertuiging als grondslag te kiezen, ook bij regionalisatie van het werk.

In het licht van de toekomst, waarin als gevolg van de vergrijzing een toenemend beroep op gezondheidszorgvoorzieningen moet worden verwacht, moeten de sterk gestegen kosten in de hand worden gehouden. Verdere toepassing van budgetfinanciering en koppeling van bekostiging aan een systeem van planning en erkenning bieden hiertoe mogelijkheden.

De planning moet in de eerste plaats een zaak van de organisaties en instellingen voor gezondheidszorg zelf zijn en gebaseerd zijn op minimum-normen, die door de overheid zijn gesteld.

De bureaucratie in de gezondheidszorg moet zoveel mogelijk worden teruggedrongen.

De accentverschuiving naar de eerstelijnszorg moet worden voortgezet.

In een definitief stelsel van ziektekostenverzekeringen dient onderscheid te worden gemaakt tussen een verplichte verzekering, die de kostbare risico's dekt en een vrijwillige verzekering, waarvan het pakket in belangrijke mate door de verzekerde zelf kan worden ingevuld.

Tot het pakket van een verplichte verzekering mogen uitsluitend medisch noodzakelijke verrichtingen behoren en derhalve niet de kosten van een abortus provocatus of andere niet-medische verrichtingen waartegen verzekerden principiële bezwaren kunnen hebben. Zolang een dergelijk stelsel niet is gerealiseerd, behoort de overheid eraan mee te werken dat allen die in aanmerking komen voor een verzekering van een standaardpakket tegen een vast tarief, dit zonder tariefsverhoging kunnen doen voor een pakket zonder principiële verwerpelijke verrichtingen.

MEDISCHE TECHNIKEN

42. De mogelijkheden van de medische wetenschap zijn zo sterk uitgebreid dat de vraag beantwoord moet worden of alles wat technisch en financieel mogelijk is ook geoorloofd en verantwoord is. Deze vraag behoort in eerste instantie beantwoord te worden door de medicus samen met de naast betrokkenen.

De risico's van misbruik van wetenschappelijke kennis kunnen echter zo groot zijn, dat de overheid geen afwachtende houding mag aannemen. Door de ontwikkelingen nauwlettend te volgen kan zij bevorderen dat nieuw verworven kennis wordt gebruikt om ziekten of gebreken van de mens te bestrijden of te verhelpen. Ook kan zij daardoor voorkomen dat de mens een voorwerp van manipulatie wordt.

Zij behoort medische ingrepen waardoor zwangerschap kan ontstaan buiten de eenheid van man en vrouw in het huwelijk, tegen te gaan.

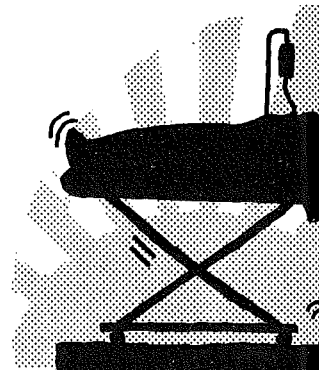
De bezwaren tegen en de problemen bij bevruchting in vitro (de zgn. reageerbuisbaby) zijn nog dermate groot, dat de overheid geen medewerking moet verlenen aan deze vorm van hulpverlening.

PATIËNTERECHT

43. Nu de inhoud van de medische ethiek veel minder dan in het verleden vaststaat, is een vrije keuze van artsen en gespecialiseerde werkers in de gezondheidszorg van extra belang. De regering dient erop toe te zien dat ook bij invoering van een vestigingssysteem een reële keuzemogelijkheid verzekerd blijft.

Een regeling van patiëntenrechten, waarin onder meer is voorzien in een recht op informatie en waarin toestemming is vereist voor het verrichten van medische handelingen, dient om dezelfde reden spoedig tot stand te komen.

Verenigingen zoals de Nederlandse Patiëntenvereniging (NPV) moeten de kans krijgen op te komen voor een gezondheidszorg waarin de bescherming van het leven centraal staat.

ALCOHOL EN TABAK

44. Het sterk toegenomen alcoholisme maakt maatregelen tot terugdringing van het alcoholgebruik urgent. Het voorbeeld van de overheid in haar eigen instellingen is daarbij van belang. In een nieuwe alcoholwetgeving dient terugdringing van het alcoholgebruik voorop te staan.

Daarnaast moet het beleid vooral gericht zijn tegen het alcoholgebruik in het verkeer, door jongeren en bij sportwedstrijden. Reclame voor alcoholhoudende dranken moet aan strengere voorschriften gebonden worden. Het rijden onder invloed moet als misdrijf aangemerkt blijven.

Met het oog op de risico's, verbonden aan het roken, dient de regering een beleid te voeren dat gericht is op terugdringing van het roken en op bescherming van de niet-roker. Daarbij zal ook getracht moeten worden te voorkomen dat niet-rokers rokers worden.

VERDOVENDE MIDDELEN

45. Nog steeds gaan in ons land talloze jongeren geestelijk en lichamelijk te gronde als gevolg van het gebruik van verdovende middelen. Gevreesd moet worden dat de eigen strategie die Nederland in de strijd tegen dit kwaad volgt, ertoe heeft bijgedragen dat de toestand in ons land ernstiger is dan in veel ons omringende landen.

Het internationale karakter van de handel in verdovende middelen moet ertoe leiden, dat de Nederlandse overheid, meer dan tot nu toe, haar beleid afstemt op dat in andere landen. Daarbij dient voorkomen te worden, dat gemeentelijke maatregelen inbreuk maken op dat beleid.

Door bijstelling van het vervolgingsbeleid moet opgetreden worden tegen openlijke handel in zgn. soft drugs. Van deze handel gaat niet alleen een stimulans uit om de weg naar het gebruik van deze drugs in te slaan, maar ook wordt door het ongemoeid laten van deze handel de geloofwaardigheid van het overheidsbeleid aangetast.

De regering verleent steun aan initiatieven tot hulpverlening aan gebruikers van verdovende middelen. Zo nodig worden wettelijke voorzieningen getroffen om gebruikers - om hun levens wil - ook tegen hun wil te helpen of verder te helpen.

VRIJHEID VAN ONDERWIJS

46. De grondwettelijk gegarandeerde vrijheid van onderwijs is onmisbaar om de verantwoordelijkheid van de ouders voor de opvoeding en het onderwijs van hun kinderen inhoud te geven. Deze vrijheid dient dan ook in de meest ruime zin te worden gehandhaafd.

Pleidooien voor een meer decentrale regelgeving van het onderwijs moeten worden afgewezen. Aan de bezwaren tegen omvangrijke centrale regelgeving kan worden tegemoet gekomen door een ruimere erkenning van de eigen verantwoordelijkheid van het bijzonder onderwijs voor de inrichting van het onderwijs.

Het bevoegd gezag van een bijzondere school heeft het recht van personeelsleden en van (de ouders van) leerlingen of studenten instemming te vragen met de grondslag van de school. Democratiseringseisen zijn geen eisen van deugdelijkheid en behoren dan ook niet door de overheid aan het bijzonder onderwijs te worden gesteld.

Het onderwijs mag evenmin worden gebruikt voor de realisering van andere politieke doelstellingen, zoals de gelijke behandeling van alle burgers in particuliere levensverbanden.

DEUGDELIJKHEID VAN HET ONDERWIJS

47. De deugdelijkheid van het onderwijs is geen statisch begrip, maar een opdracht voor de scholen om door kwalitatief goed onderwijs leerlingen en studenten de mogelijkheden te bieden hun capaciteiten te ontplooien ten dienste van de ontwikkeling van de samenleving.

De overheid dient door haar wetgeving en door het verlenen van faciliteiten te bevorderen dat de scholen kunnen zorg dragen voor de kwaliteit van het onderwijs. Te verlenen faciliteiten zullen er mede op gericht moeten zijn de scholen beter in staat te stellen aandacht te schenken aan de individuele leerling. Onderzoek door de overheid naar de inhoud van het onderwijs, dat de inrichting van het onderwijs betreft, dient achterwege te blijven.

Meisjes en vrouwen hebben gelijke aanspraken op het volgen van het gewenste onderwijs als jongens en mannen. De overheid bevordert dat bestaande achterstanden op dit gebied worden ingelopen, zonder echter het onderwijs te gebruiken voor het realiseren van een overheids-emancipatiebeleid.

De onderwijsverzorgingsstructuur staat ten dienste van de scholen en is niet bedoeld om het onderwijsvernieuingsbeleid van de overheid te laten doorwerken. De scholen moeten vrij kunnen beslissen met welke schoolbegeleidingsdienst zij een relatie aangaan.

Bijzondere scholen moeten een beroep kunnen doen op een schoolbegeleidingsdienst van eigen signatuur, ook als het gaat om een geografisch sterk gespreide richting, zoals de gereformeerde.

Bij maatregelen tot verbetering van het onderwijs hebben verbeteringen binnen de school, zoals verlaging van de leerlingenschaal, prioriteit.

ONDERWIJS EN MAATSCHAPPIJ

48. Ondanks de zeer grote werkloosheid, blijkt in een toenemend aantal vacatures bij het bedrijfsleven onvoldoende te kunnen worden voorzien door het aantrekken van personeel dat op de juiste wijze is geschoold.

Zowel het bedrijfsleven en het onderwijs als de overheid hebben tot taak te werken aan een betere afstemming van het onderwijs op de vragen van de arbeidsmarkt.

Een zelfstandig overlegorgaan van onderwijs, bedrijfsleven en overheid moet worden belast met het doen van voorstellen tot verbetering van deze afstemming. Zo nodig moet de overheid zelf initiatieven nemen om her- en bijscholing van personen, die in beroepen zonder toekomstperspectief werkzaam zijn, te bevorderen.

In het beroepsonderwijs moet meer plaats worden ingeruimd voor het opdoen van praktijkervaring.

In verband met de sterke opkomst van nieuwe technologieën moet prioriteit worden verleend aan opleidingen ter voorbereiding op functies in deze sectoren. Daarbij behoort ook de nascholing en omscholing van de benodigde docenten en van personen die bereid zijn werk in deze sectoren te zoeken.

SCHOOLSTICHTING EN -OPHEFFING

49. De daling van het aantal leerlingen maakt opheffing en fusie van scholen onvermijdelijk. Dit mag niet ten koste gaan van de mogelijkheid een school van de gewenste richting binnen redelijke afstand te bezoeken.

Bij een samenwerkingschool kunnen belangrijke verworvenheden van de vrijheid van onderwijs verloren gaan. De overheid mag geen druk uitoefenen op bijzondere scholen om mee te werken aan de totstandkoming van een samenwerkingschool.

De laatst overgebleven school in een dorp of gemeente moet - afhankelijk van de voorkeur van de ouders - een bijzondere of een openbare school kunnen zijn.

LEERPLICHT

50. Een verdere verlaging van de leerplichtige leeftijd moet als onnodig en onjuist worden afgewezen. De eigen taak van de ouders en de specifieke omstandigheden van elke kleuter moeten ruimte laten voor de beslissing het regelmatige schoolbezoek later te doen beginnen.

De partiële leerplicht, die toch al meer ontdoken wordt dan de volledige leerplicht, kan beter vervangen worden door een leerrecht in samenhang met maatregelen die uitzicht openen op de uitoefening van een beroep.

PRIMAIR ONDERWIJS

51. De basisschool moet de gelegenheid krijgen in de praktijk te gaan beantwoorden aan de doelstellingen van deze school. De overheid dient ook om die reden terughoudend te zijn in het stimuleren van nog weer nieuwe ontwikkelingen.

Het schoolwerkplan dient als instrument voor de school om het onderwijs volgens de eigen inzichten naar inhoud en vorm te organiseren. De overheid kan hierbij behulpzaam zijn, maar mag niet proberen een bepaalde visie op het onderwijs via het schoolwerkplan gestalte te geven.

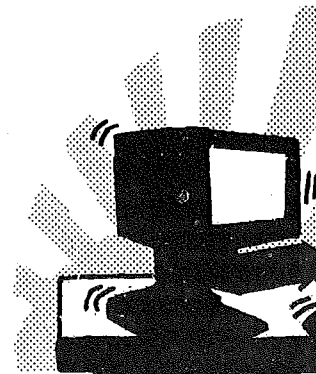
Een belangrijke opdracht voor de basisschool is inhoud te geven aan de zorgverbreding. Het is van groot belang, dat deze opdracht per school wordt uitgevoerd, rekening houdend met de situatie op de school en de mogelijkheden van de school. Een vermindering van het aantal verwijzingen naar het speciaal onderwijs kan een gevolg zijn van de zorgverbreding, maar mag geen vooropgezet doel zijn.

Nu de Interimwet op het speciaal onderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs in werking is getreden, dient het speciaal onderwijs voldoende ruimte te krijgen om o.a. via experimenten huidige knelpunten op te lossen ten behoeve van definitieve wetgeving.

De vaststelling van programma's van eisen en van de vergoedingen voor de materiële voorzieningen moet zodanig plaatsvinden dat ook kleine scholen redelijk in hun behoeften kunnen voorzien.

VOORTGEZET ONDERWIJS

52. Een zekere herschikking van scholen voor voortgezet onderwijs is in verband met de daling van het aantal leerlingen onvermijdelijk. Hiervan mag echter geen gebruik worden gemaakt om de totstandkoming van grotere scholen af te dwingen, zeker niet als dit gepaard zou gaan met het samengaan van scholen van verschillende richting. Indien de instandhouding van een school nodig is in het belang van een voldoende spreiding naar richting, mag een verhoging van de getalsnorm niet doorslaggevend zijn voor opheffing van de school.

Bij de aanpassing van de planprocedures moet worden voorkomen, dat het plan een instrument wordt ter uitvoering van door de overheid bepaald beleid.

De onduidelijkheid over de gevolgen van invoering van voortgezet basisonderwijs verzet zich tegen deze invoering over de gehele linie. Ervaringen met deze onderwijssoort en met een daarop aansluitende tweede fase, opgedaan door scholen die daarvoor kiezen, zullen moeten worden benut bij de meer definitieve besluitvorming over de toekomst van het voortgezet onderwijs. Ondertussen zal de Wet op het voortgezet onderwijs waar nodig aangepast moeten worden teneinde te zijner tijd te kunnen beoordelen of voor verbetering van het voortgezet onderwijs een nieuwe structuur nodig is dan wel of de verbeteringen binnen de bestaande structuur kunnen worden aangebracht.

HOGER ONDERWIJS

53. Met de inwerkingtreding van de Wet op het hoger beroepsonderwijs zal deze onderwijssoort definitief behoren tot het hoger onderwijs. Dat opent nieuwe mogelijkheden voor de ontwikkeling van het hoger beroepsonderwijs. Een goede samenwerking tussen wetenschappelijk onderwijs en hoger beroepsonderwijs is noodzakelijk, maar hierbij mag het eigen karakter van beide soorten tertiair onderwijs niet uit het oog worden verloren. De instellingen voor hoger onderwijs dienen na de ingrijpende maatregelen van schaalvergroting, taakverdeling en concentratie de gelegenheid te krijgen het onderwijs aan te passen aan de nieuwe situatie, zonder opnieuw met ingrijpende operaties van de overheid te worden geconfronteerd.

HOGER BEROEPSONDERWIJS

54. Bij het beleid inzake het hoger beroepsonderwijs dient het feit centraal te staan dat het hierbij grotendeels gaat om bijzonder onderwijs dat aan particuliere initiatieven ontsproten is. Het toezicht op dit onderwijs moet zich dan ook beperken tot de kwaliteit van het onderwijs, zodat maximale vrijheid bestaat bij de invulling van het lesprogramma. Bij de financiering moet rekening worden gehouden met een volwaardige plaats voor kleinere scholen met een eigen karakter.

De openbare betekenis, die ook aan een tweede fase bij het hoger beroepsonderwijs moet worden toegekend, brengt met zich mee dat het redelijk is dat de kosten van het instandhouden van een infrastructuur voor dit type onderwijs voor rekening van de overheid komen.

WETENSCHAPPELIJK ONDERWIJS

55. Voor het behoud van het niveau van het wetenschappelijk onderwijs is een volwaardige tweede fase opleiding van onschatbare betekenis. De bekostiging van de tweede fase is een eerste verantwoordelijkheid voor de overheid. Samenwerking met en medefinanciering door het bedrijfsleven behoeven echter niet te worden uitgesloten.

Het systeem van voorwaardelijke financiering van het universitaire onderzoek is voor verbetering vatbaar. Daarbij moet met name gewaakt worden tegen bureaucratisering. Naast het gewenste nationale onderzoekbeleid dienen de instellingen zoveel mogelijk vrijheid te hebben voor het voeren van een eigen onderzoekbeleid.

Ook bij de besteding van de overige middelen dient de vrijheid van de instellingen te worden vergroot. Een flexibele salariëring en het verwerven van contractresearch dienen tot de mogelijkheden te behoren.

Bij taakverdeling tussen de instellingen wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met het eigen karakter van bijzondere instellingen.

De doelmatigheid van het bestuur van instellingen voor wetenschappelijk onderwijs zal nauwlettend in het oog moeten worden gehouden. Voorkomen moet worden dat het streven alle participanten te betrekken bij het bestuur de bestuurskracht van de instellingen opnieuw ondermijnt.

Van de mogelijkheid op grond van arbeidsmarktoverwegingen een numerus fixus in te stellen moet met terughoudendheid gebruik worden gemaakt. Op langere termijn moet de capaciteit van de verschillende studierichtingen worden afgestemd op de behoefte. Wanneer voor een bepaalde studierichting de belangstelling de capaciteit overtreft, dient de selectie voor de toelating plaats te vinden op inhoudelijke gronden. Het systeem van gewogen loting is hiervoor een gebrekkig instrument.

KOSTEN EN STUDIEFINANCIERING

56. Het belang dat studenten hebben bij het volgen van veelal kostbaar hoger onderwijs, rechtvaardigt een substantiële eigen bijdrage in de kosten van dit onderwijs.

Het beginsel van hoger onderwijs voor velen vergt echter een passend studiefinancieringsstelsel voor alle categorieën tertiair onderwijs. Voor een volledige ouderonafhankelijkheid van de student is in verband met de taak van de ouders inzake het levensonderhoud van hun kinderen geen aanleiding.

Een systeem waarbij aan studenten een basisbeurs wordt verleend met een veronderstelde ouderbijdrage afhankelijk van het gezinsinkomen van de ouders, is aanvaardbaar. Rente-dragende leningen verstrekt aan de student kunnen een verdere aanvulling bieden op zijn inkomen. Daarbij dienen wel waarborgen te bestaan dat de schuld redelijkerwijs valt af te lossen.

VOLWASSENEN-EDUCATIE

57. Nu de hoeveelheid vrije tijd toeneemt en bestaande kennis snel veroudert, neemt de volwasseneneducatie snel in betekenis toe. In overleg met het bedrijfsleven moeten vormen van betaald educatief verloop worden ontwikkeld.

Programma's voor volwasseneneducatie moeten zoveel mogelijk door particuliere instellingen in overleg met betrokkenen worden verzorgd. De overheid kan in de bekostiging bijdragen, als de programma's van belang kunnen zijn voor de ontwikkeling van de samenleving.

Gelegenheid moet worden geboden voor het verzorgen van cursussen en opleidingen op basis van godsdienst of wereldbeschouwing.

De Open Universiteit moet primair tweede kans onderwijs verzorgen. Er dienen mogelijkheden te komen voor samenwerking met regionale studiecentra op basis van godsdienst of wereldbeschouwing.

WELZIJN

58. Aangezien de eerste verantwoordelijkheid voor het welzijn van de burgers niet bij de overheid maar bij de burgers zelf ligt, is de taak van de overheid beperkt. Als het gaat om welzijnsvoorzieningen die van openbare betekenis zijn, kan de overheid voorwaarden-scheppend en aanvullend bezig zijn. Deze taak moet echter worden uitgeoefend in nauwe samenhang met hetgeen de burgers zelf doen. Voor de centralé overheid liggen hier slechts geringe mogelijkheden. Het beleid dient dan ook te zijn gericht op decentralisatie naar de gemeenten, gepaard gaande met overheveling van rijksmiddelen naar het gemeentefonds. Aan een afzonderlijke Welzijnswet voor dit doel is geen behoefte.

Omdat welzijn geen neutraal begrip is, maar verband houdt met de uitvoering van de goddelijke opdracht, is het van belang dat instellingen die zich met een vorm van welzijnsbehartiging bezighouden, eveneens dienstbaar willen zijn aan het vervullen van deze opdracht.

Vervanging van christelijke instellingen door zgn. algemene instellingen leidt tot een vermindering van de kwaliteit van het welzijnswerk en behoort door de overheid niet te worden nagestreefd.

SUBSIDIES

59. Veel vormen van welzijnswerk worden verricht dankzij subsidiëring op grote schaal door de overheid. Het voortbestaan en de inrichting van dit werk zijn daardoor sterk afhankelijk geworden van de prioriteiten die de overheid stelt.

Deze situatie kan een directe bedreiging voor het werk vormen. Het is daarom van groot belang, dat gesubsidieerde instellingen minder van overheidssubsidie afhankelijk worden. Particuliere instellingen dienen gedragen te worden door een ruime kring van belangstellenden of sympathisanten, die bereid zijn zich in te zetten voor het werk van de instelling. Als dat gebeurt kan met recht bezwaar aangetekend worden tegen overheidsvoornemens zich in te laten met het functioneren van gesubsidieerde instellingen.

Te subsidiëren activiteiten moeten in ieder geval mede van openbare betekenis zijn. Als subsidiegelden worden aangewend voor activiteiten die niet in overeenstemming zijn met het Nederlandse recht of met voor de openbare samenleving geldende, aan de Bijbel ontleende normen, behoort subsidie geweigerd of ingetrokken te worden. Dit is bijv. het geval bij het tolereren van gebruik van of handel in verdovende middelen, het adviseren tot toepassing van abortus provocatus en het onttrekken van kinderen aan de ouderlijke macht.

GESUBSIDIEERDE INSTELLINGEN

60. Ook bij gesubsidieerde instellingen ligt de verantwoordelijkheid voor de gang van zaken binnen de instellingen bij de bestuursorganen. De overheid draagt echter een zekere medeverantwoordelijkheid voor de rechtmatige en doelmatige besteding van subsidiegelden.

Als het aandeel van de overheidsbijdrage in de middelen van een instelling relatief groot is, mag de overheid dan ook verlangen dat de instelling ervoor zorgt, dat de gebruikers hun wensen en opvattingen over de gang van zaken binnen de instelling kenbaar kunnen maken en dat ingediende klachten serieus worden behandeld.

De overheid mag geen eisen stellen, waardoor organisaties op geestelijke grondslag worden gehinderd in het handhaven van de eigen identiteit van deze organisaties.

OUDEREN

61. De behoefte aan voorzieningen voor ouderen is niet in de eerste plaats afhankelijk van een bepaalde leeftijd, maar van de persoonlijke omstandigheden van de oudere. De overheid kan hiermee rekening houden bijv. door de mogelijkheid van flexibele pensionering te bevorderen, maar ook door maatregelen waardoor ouderen zolang mogelijk zelfstandig kunnen functioneren.

Opneming in een verzorgings- of verpleegtehuis dient pas plaats te vinden als de mogelijkheden om, zonodig met inschakeling van ambulante hulpverlening, zelfstandig te blijven wonen uitgeput zijn. De keuze tussen een verzorgings- of verpleegtehuis moet niet beïnvloed worden door een verschillende manier van bekostiging. Vooruitlopend op een meer op elkaar afgestemde manier van bekostiging kunnen experimenten met een gecombineerd verzorgings- en verpleegtehuis worden gestimuleerd. Zoveel mogelijk moet worden voorkomen, dat opneming leidt tot een gedwongen duurzaam gescheiden leven van echtgenoten.

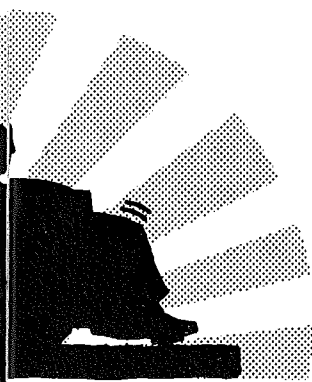
Het is van groot belang, dat ouderen kunnen kiezen voor opneming in een tehuis van eigen geestelijke signatuur. Bij de planning door lagere overheden moet erop worden toegezien, dat ook groeperingen op godsdienstige grondslag deze mogelijkheid bezitten, waar nodig met overschrijding van de grenzen van gemeente of provincie.

Door belastingfaciliteiten kan tegemoet gekomen worden aan jongeren die persoonlijke of materiële hulp verlenen aan ouderen, die anders een beroep op hulp of bijstand ten laste van de overheid zouden kunnen doen.

GEHANDICAPTEN

62. Ook mensen met een handicap hebben van God de taak ontvangen hun talenten te gebruiken. In het overheidsbeleid dienen gehandicapte mensen dan ook slechts een aparte plaats in te nemen, indien en voorzover hun handicap daartoe aanleiding geeft.

De overheid houdt in haar beleid rekening met het zelfstandig functioneren van mensen met een handicap, zoals zelfstandige huisvesting en toegankelijkheid van het openbaar vervoer. Voor veel gehandicapten is de band met het gezin van extra betekenis. Om het gezin in staat te stellen deze extra functie te vervullen, dienen goede mogelijkheden voor hulp te worden geboden, onder meer in de vorm van gezinsbegeleiding, onderwijs en dagvoorzieningen.

Over maatregelen die van belang kunnen zijn voor gehandicapten, dient de overheid goed overleg te voeren met de ouderverenigingen en andere organisaties van en voor gehandicapten.

Het behoort tot de taak van het bedrijfsleven ook gehandicapten de mogelijkheid te bieden, beroepsarbeid te verrichten. Vanwege de waarde die het verrichten van arbeid voor gehandicapten heeft en de extra problemen die zij ondervinden bij het zoeken van een passende functie, heeft de overheid een bijzondere verantwoordelijkheid voor de werkvoorziening voor gehandicapten. Het volumebeleid in de sociale werkvoorziening mag er dan ook niet toe leiden, dat gehandicapten die kunnen werken, daarvan uitgesloten worden.

Prenataal onderzoek zal soms uitsluitel kunnen bieden over de aanwezigheid van een handicap bij het ongeboren kind. Medewerking door de overheid aan een dergelijk onderzoek zal uitsluitend mogen worden verleend, indien deze plaatsvindt met het oog op een eventuele behandeling van de handicap.

Toepassing van abortus provocatus op grond van een aangetoonde handicap dan wel van euthanasie op gehandicapte kinderen na hun geboorte, grijpt in in het leven van door God geschapen mensen en ondermijnt de acceptatie door en de integratie in de samenleving van gehandicapte personen. De overheid moet deze levensbedreigende handelingen tegengaan.

JONGEREN

63. De toekomst van de jeugd wordt in sterke mate bepaald door de opvoeding, het onderwijs en de werkgelegenheid. Een goed jeugdbeleid zal dan ook de eenheid in het gezin bevorderen en de plaats van het gezin in de samenleving versterken.

Onderwijs en vorming dienen enerzijds zo goed mogelijk aan te sluiten bij de opvoeding thuis en anderzijds voor te bereiden op de toekomstige taak van de jongeren in de samenleving. Door middel van tijdige en regelmatige beroepskeuzevoorlichting moet ernaar gestreefd worden, dat de onderwijskeuzen zo goed mogelijk afgestemd zijn op de perspectieven die de arbeidsmarkt biedt.

In het meerjarig ontwikkelingsplan dat de overheid in overleg met werkgevers en werknemers opstelt, zal een aparte plaats moeten worden ingeruimd voor een jeugdwerkplan. Behalve maatregelen die de werkgelegenheid stimuleren, dienen daarin ook plannen voor te komen die jongeren een betere toegang tot de arbeidsmarkt verschaffen. Daarbij kan onder meer worden gedacht aan groeibanen voor jongeren, aan gedeeltelijke betrekkingen in combinatie met een gedeeltelijke uitkering en aan betaald educatief verlof voor jong-volwassenen.

Als een dergelijk algemeen jeugdbeleid wordt gevoerd, kan het specifieke jeugdbeleid beperkt blijven tot die jongeren die extra problemen ondervinden, zoals jongeren die geen werk kunnen krijgen en jongeren behorende tot etnische minderheden.

BIJSTAND

64. Omdat steeds meer mensen gebruik maken van de Algemene Bijstandswet, is het noodzakelijk het karakter van deze wet als sluitstuk van de sociale voorzieningen te benadrukken. Uitgangspunt moet blijven de eigen verantwoordelijkheid voor het voorzien in het levensonderhoud van zichzelf en de directe naasten.

De zgn. sollicitatieplicht vloeit hieruit voort, maar bij de hantering ervan moet rekening gehouden worden met de individuele omstandigheden en mogelijkheden. De sollicitatieplicht behoort niet tot de gehuwde vrouw te worden uitgebreid.

Met een gestegen draagkracht als gevolg van het voeren van een geheel of gedeeltelijk gezamenlijke huishouding, moet rekening worden gehouden.

Ook in geval van echtscheiding blijft de verantwoordelijkheid ten opzichte van elkaar bestaan en dient zoveel mogelijk verhaal op de voormalige kostwinner plaats te vinden.

De wet behoort ruimere mogelijkheden te openen voor bijdragen van particulieren in de kosten van financiële hulpverlening.

Om te voorkomen dat bijstandsgelden terechtkomen bij personen voor wie zij niet zijn bestemd, is een goede controle op de aanvragen en de uitkeringen noodzakelijk. In dat kader is het goed, dat de gemeenten ook enig financieel belang hebben bij een goede wetsuitvoering.

DIENSTVERLENING

65. De maatschappelijke dienstverlening en de gezinsverzorging dienen te worden verzorgd door particuliere instellingen. Daarbij is het van groot belang dat het karakter van deze instellingen aansluit bij de geestelijke overtuiging van de persoon of het gezin, waaraan hulp wordt verleend. Decentralisatie en samenwerking mogen niet ten koste gaan van de identiteit van de instellingen.

Gemeentelijke sociale diensten die te maken krijgen met behoeften aan maatschappelijke dienstverlening, moeten deze niet zelf verstrekken, maar desgewenst bemiddelen bij het verkrijgen van dienstverlening door een particuliere instelling.

In de maatschappelijke dienstverlening is behalve voor professionele hulpverlening ook een ruime plaats voor vrijwilligerswerk.

66. De aanwezigheid van honderdduizenden burgers met andere culturele achtergronden, maakt Nederland nog niet tot een multi-culturele samenleving. De Nederlandse taal en cultuur hebben diepe wortels in de geschiedenis van ons volk. Evenals in het verleden het geval was, ondergaan taal en cultuur de invloed van nieuw gevestigden uit andere culturen. Een multi-culturele samenleving zou echter voor geen enkele bevolkingsgroep herkenbaar zijn.

Leden van minderheidsgroepen die wettig in ons land verblijven, hebben recht op hulp bij de oplossing van de extra problemen waarvoor zij staan. Daarbij moet rekening worden gehouden met de grote verschillen in herkomst van deze minderheidsgroepen. Voor de behartiging van hun belangen en het overleg met de overheid moeten zij desgewenst van eigen organisaties gebruik kunnen maken.

Voorals de culturele verschillen gepaard gaan met grote godsdienstige verschillen, is het van belang dat door middel van goede voorlichting een keuze bevordert wordt tussen uiteindelijke opnemings- en aanpassing aan de Nederlandse samenleving en een tijdelijk verblijf in Nederland in het perspectief van remigratie. De keuze dient te allen tijde de keuze van de wettig hier verblijvende vreemdeling zelf te zijn; de overheid kan hierbij behulpzaam zijn.

Het is tegenover deze vreemdelingen niet verantwoord hen gescheiden van hun gezin in ons land te laten verblijven. Medewerking aan gezinshereniging in Nederland is dan ook billijk, als de betrokken werknemer beschikt over een vaste werkkring en passende woonruimte kan krijgen.

De Zuidmolukkers hebben recht op een specifieke behandeling in het kader van het minderhedenbeleid van de regering. Een eigen orgaan, dat reële mogelijkheden voor inspraak krijgt, is een terechte wens van deze bevolkingsgroep.

Zuidmolukkers die dit wensen, dienen zoveel mogelijk de gelegenheid te krijgen in elkaars nabijheid te blijven wonen. Waar nodig moeten faciliteiten worden verleend voor de verzorging van bejaarden en de opvang van jongeren in eigen kring.

DOOR ONTWIKKELINGSARBEID TOT EER VAN GOD

In een lange reeks van jaren heeft in ons land het sociaal-economisch beleid in het teken gestaan van het verhogen van het materiële welvaartsniveau. Dit beleid met zijn beperkte blikveld ging hand in hand met een beleid gericht op een verdere neutralisering van de openbare samenleving. Het nationaal-christelijke karakter van de samenleving werd mede daardoor ernstig aangetast. De laatste jaren tonen ons het failliet van dat beleid: een staatsschuld van honderden miljarden guldens en honderdduizenden werklozen. De crisis waarin wij zijn geraakt, is dan ook veel meer dan alleen een financiële crisis. Teveel wordt de indruk gewekt dat een herstelbeleid gelijk is aan sanering van de overheidsfinanciën. Met dankbaarheid mag worden geconstateerd dat met deze sanering een begin is gemaakt. Maar als er niet meer gebeurt dan dat, dreigen we daarna weer op dezelfde toer verder te gaan. Na de maatschappij-kritische generatie van de jaren rond 1970 treedt dan een nieuwe jonge generatie aan, voor wie de eigen carrière en het consumptieve genot de hoogste waarden in het leven zijn. Zonder radicale koerswijziging dreigen de fouten uit het verleden te worden herhaald.

Daarom kiest het GPV voor een beleid dat de burgers kan uittillen boven hun eigen belang en hun groepsbelang. Fundamenteel voor een ander beleid is de erkenning dat God de uiteindelijke eigenaar is van al het geschapene, en dat de mens met dat geschapene in Zijn dienst en tot Zijn eer werkzaam moet zijn. In het beleid dient daarom niet het materiële welzijn van de burger centraal te staan, maar de vraag hoe overheid en burgers elk voor een eigen deel werkzaam kunnen zijn aan die grote opdracht: de ontplooiing van de schepping tot Gods eer.

Die ontwikkelingstaak dient voorop te staan en andere doeleinden dienen daaraan ondergeschikt te zijn.

Het is beschamend voor ons land en volk dat op dit moment zo velen noodgedwongen aan de kant moeten blijven staan bij het uitvoeren van die taak. Centraal in het GPV-beleid staat daarom een veelomvattend werkgelegenheidsprogram, waardoor velen weer betrokken kunnen worden bij de uitvoering van de nationale taken.

Hieronder is nader uitgewerkt de inhoud van zo'n program en de financiële voorwaarden waaronder zo'n program kan worden uitgevoerd.

EEN MEERJARIG ONTWIKKELINGSPLAN

67. Ondanks enig herstel van onze economie is nog geen einde gekomen aan de stagnatie in de ontwikkeling van de samenleving. De werkloosheid is nog onaanvaardbaar hoog, de investeringen hebben een grote achterstand opgelopen en urgente werken van openbare betekenis worden niet of slechts op kleine schaal gerealiseerd. Bovendien is de financiële situatie van de overheid ongunstig, onder meer vanwege de nog voortdurend stijgende rentelasten en de ingetreden daling van de aardgasbaten.

Het hoge consumptieniveau werd in ons land bereikt ten koste van het milieu, de scholing van de beroepsbevolking en het onderhoud van huizen, steden, dorpen en wegen.

Onder deze omstandigheden vindt het GPV het de taak van de regering op korte termijn een meerjarig ontwikkelingsplan aan de Staten-Generaal aan te bieden, dat erop gericht is de stagnatie in de ontwikkeling van de samenleving te doorbreken en God eer te geven voor de resultaten die daarbij worden verkregen.

Voorgesteld wordt daarom in de komende kabinetsperiode jaarlijks een bedrag uit te trekken van 2 miljard ten behoeve van genoemd ontwikkelingsplan.

Daarmee kunnen activiteiten worden gefinancierd in het kader van de stads- en dorpsvernieuwing, de verbetering van de infrastructuur, ten behoeve van het openbaar vervoer, de bodemsanering, het natuur- en landschapsbeheer en de energiebesparing. Een in te stellen commissie zal aan het begin van de kabinetsperiode de prioriteiten aangeven voor de keuze van deze projecten.

Een tweede hoofdelement van dit meerjarig ontwikkelingsplan zal moeten worden gevormd door maatregelen ter verbetering van de werking van de arbeidsmarkt.

Daarvoor is in de eerste plaats nodig een goed inzicht in de samenstelling van de arbeidsreserve. Op korte termijn dient daarom een onderzoek te worden uitgevoerd dat duidelijkheid geeft over de capaciteiten van langdurig werklozen. Daarna kan worden gestart met een gericht programma voor om-, her- en bijscholing. Tevens zal dit onderzoek duidelijk dienen te maken in hoeverre het arbeidsaanbod wordt gevormd door de vraag naar meer dan één volledige arbeidsplaats per echtpaar.

Een derde hoofdelement van het meerjarig ontwikkelingsplan dient te worden gevormd door uitbreiding van de persoonlijke dienstverlening.

REGIONALE ONTWIKKELING

68. Hoewel als gevolg van de economische recessie de werkloosheid in vrijwel het gehele land hoog is, moet in het kader van het regionaal beleid aandacht geschonken blijven worden aan de gebieden met een structureel hoge werkloosheid.

De overheidstaak hierin is in principe drieledig. Zij kan investeringsfaciliteiten geven voor bedrijven die in dergelijke regio's aanvullende investeringen wensen te doen. De Investerings Premiereregeling (IPR) is hiertoe een bevredigend instrument geweest en verdient daarom te worden gehandhaafd. Wel zal ervoor dienen te worden gewaakt dat dit instrument niet onhanteerbaar wordt, doordat men er teveel tegelijk mee wil bereiken.

Belangrijk is ook dat de overheid zelf investeert in infrastructuurle voorzieningen. In het bijzonder als deze niet alleen van regionale betekenis zijn, maar ook een nationaal belang vertegenwoordigen. Te denken valt hierbij aan het doortrekken van de Zuiderzeespoorlijn naar Drachten en Groningen, aan een vaste oeververbinding over de Westerschelde, aan infrastructuur voor moderne communicatietechnieken en aan vervoersverbindingen die de nationale grenzen overschrijden, zodat grensregio's geen eindpunt meer zijn.

Tenslotte dienen nieuwe vestigingen van rijksdiensten zo mogelijk plaats te vinden in gebieden met een economisch zwakke structuur.

ARBEID EN ARBEIDSDUUR

69. Het verrichten van arbeid is nodig met het oog op het levensonderhoud en de ontplooiing van de mens alsmede voor de ontwikkeling van de samenleving. Deze arbeid is opdracht, die de mens dankzij Christus' verlossingsarbeid tot eer van God en tot hulp van de naaste mag uitvoeren.

Er mag dan ook niet in worden berust, dat gezonde mensen niet zelf voor het levensonderhoud van zichzelf en hun gezin kunnen zorgen.

Het is een belangrijke taak voor bedrijfsleven, sociale partners en overheid te bevorderen, dat er werk is voor ieder.

Voor iedere burger die daartoe in staat is, houdt dit de roeping in zijn capaciteiten in dienst van God en tot zegen voor de naaste ter beschikking te stellen voor het verrichten van arbeid op de plaatsen waar dit mogelijk is (zowel tegen betaling als onbetaald).

Arbeidsduurverkorting kan ertoe bijdragen dat minder mensen gedwongen werkloos zijn, maar ze leidt niet tot de noodzakelijke vergroting van de werkgelegenheid.

Ze moet dan ook niet worden opgelegd door de regering, maar zoveel mogelijk op ondernemings- of bedrijfstakniveau worden overeengekomen en ingevuld.

Voorkomen moet worden dat een vorm van arbeidsherverdeling ertoe leidt, dat gezinnen en alleenstaanden niet meer in eigen levensonderhoud kunnen voorzien door het uitoefenen van één volledige betrekking.

Om een eerlijker verdeling van het beschikbare werk over gezinnen en alleenstaanden te bevorderen, verdienen specifieke maatregelen de steun van de overheid, onder meer door in haar eigen personeelsbeleid het voorbeeld te geven. Hierbij kan worden gedacht aan het aanbieden van groeibanen voor jongeren, betaald educatief verlof en koppeling van arbeidsduurverkorting aan scholingsprogramma's alsmede aan het stimuleren van het beschikbaar komen van deeltijdbanen, in het bijzonder voor personen die hiervoor een volledige betrekking willen opgeven. De mogelijkheid dient te worden heropend volledige betrekkingen bij voorrang te doen vervullen door hen die kostwinner zijn voor zichzelf of mede voor anderen.

Ter bevordering van een betere werking van de arbeidsmarkt is het van belang, dat aan de gewestelijke arbeidsbureaus en andere regionale en lokale instellingen voor de arbeidsvoorziening meer bevoegdheden worden toegekend bij de uitoefening van hun taak om vraag naar en aanbod van arbeid op elkaar af te stemmen.

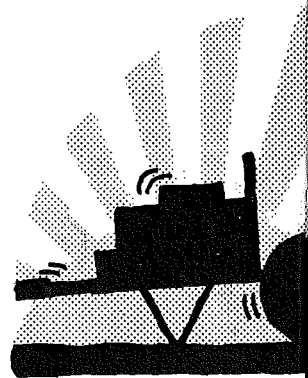
WERKGELEGENHEID

70. Een gezond bedrijfsleven met een goed productie-apparaat en een productiepakket, dat is afgestemd op de nationale en internationale behoeften voor de middellange termijn, is een voorwaarde voor herstel en behoud van de werkgelegenheid.

Van bijzondere betekenis is daarbij, dat voldoende wordt geïnvesteerd in onderzoek, vernieuwing en ontwikkeling van nieuwe technologieën.

De overheid heeft hierbij vooral een voorwaardenscheppende taak. Voortgegaan moet worden met het verminderen van overbodige regelgeving en het vereenvoudigen van procedures. Het beperkt houden van het renteniveau zal positieve gevolgen hebben voor het bedrijfsleven. Waar mogelijk verleent de overheid medewerking aan exportbevordering en onderzoek.

Voor directe steun van de overheid aan het bedrijfsleven bestaan slechts beperkte mogelijkheden. Zij dient mede daarom slechts te worden verleend aan die bedrijven en bedrijfstakken, die het meest bijdragen aan de ontwikkeling van de samenleving. Aan structureel verliesgevend bedrijven wordt als regel geen steun verleend.

De Wet Investeringsrekening, die is ingevoerd in een tijd van neergaande conjunctuur, is in deze tijd niet het meest geëigende instrument en kan dan ook geleidelijk worden vervangen door andere investeringsfaciliteiten, waarbij gedacht kan worden aan een verhoging van de bestaande aftrekregelingen in de vermogensbelasting, een herinvoering van vervroegde afschrijvingsmogelijkheden en aan speciale investeringsfaciliteiten voor het midden- en kleinbedrijf. Tevens kunnen de investeringen worden gestimuleerd door gerichte opdrachten van de overheid voor veelbelovende projecten.

In de sector van de dienstverlening zijn nog vele onvervulde behoeften. Een hoog niveau van dienstverlening komt de kwaliteit van de samenleving ten goede.

Door de zeer hoge loonkosten is dienstverlening vrijwel onbetaalbaar geworden. Door een beheerste ontwikkeling van het loonniveau en door een vermindering van collectieve lasten op de loonsom kan het verrichten van diensten in onze samenleving financieel weer beter mogelijk worden.

Daarom wordt voorgesteld de btw op dienstverlening te verlagen naar het 5%-tarief. Om dit kostenneutraal te kunnen doen, zal dit tarief een bescheiden verhoging moeten ondergaan.

INVESTERINGEN

71. Voor de verdere ontwikkeling van de samenleving is uitbreiding van de investeringen een eerste vereiste. De overheid heeft hierbij - naast het stimuleren van investeringen door het bedrijfsleven - een eigen verantwoordelijkheid, voorzover het de totstandkoming van projecten betreft welke van directe betekenis zijn voor de openbare samenleving.

Als gevolg van bezuinigingsmaatregelen van de overheid en een zekere verzadiging van de behoeften aan investeringen in sectoren als sport, recreatie en sociaal-cultureel werk is het niveau van de overheidsinvesteringen tot een minimum gedaald. In de komende jaren dienen extra middelen beschikbaar te worden gesteld voor investeringen in sectoren waarin grote achterstanden en behoeften bestaan, zoals de stadsvernieuwing, het woningonderhoud, de bodemsanering, de vernieuwing van rioleringsstelsels en de infrastructuur voor telecommunicatie en informatica.

Enkele van deze projecten, die voor de ontwikkeling van de samenleving van bijzondere betekenis zijn, dient de regering aan te merken als nationale ontwikkelingsprojecten, waarvoor afzonderlijke middelen worden gereserveerd. In het bijzonder bij deze projecten dient zij duidelijk te maken dat de overheid hiermee God publiek wil eren. Zij moeten met overredingskracht worden gepresenteerd, waarbij alle betrokkenen worden opgeroepen zich vanuit hun eigen verantwoordelijkheid mede in te zetten voor de realisering van de projecten.

Nu de Deltawerken tot een afronding komen, is het van groot belang dat de kennis en ervaring die bij deze werken zijn opgedaan niet verloren gaan, maar worden aangewend voor nieuwe ontwikkelingsprojecten in binnen- en buitenland.

MIDDEN- EN KLEINBEDRIJF

72. Door zijn flexibiliteit en vermogen tot vernieuwing kon het midden- en kleinbedrijf belangrijk bijdragen tot behoud en herstel van werkgelegenheid. De overheid dient dit vermogen onder meer door een terughoudende regelgeving en door haar fiscaal beleid te bevorderen. De zelfstandigenaftrek blijft daarom onverminderd van belang, maar mag geen vergaarbak worden voor allerlei nevendoelestellingen van de belastingwetgever.

Voor de werkgelegenheid in het midden- en kleinbedrijf is een beheerste loonkostenontwikkeling van bijzonder belang. Deze kan door de overheid bevorderd worden door de werkgeverspremies zo laag mogelijk te houden.

Daarnaast kan de overheid hulp bieden in bijzondere omstandigheden, zoals bij het starten of beëindigen van een onderneming, het verkennen van exportmarkten e.d. In samenwerking met de desbetreffende bedrijven zelf wordt de beunhazerij naar vermogen bestreden.

Er dient een fiscale lastenverlichting te komen in geval van bedrijfsopvolging.

Omdat veel soorten van kleine ondernemingen ook een sociale functie hebben in verband met de persoonlijke dienstverlening, verdient de scholing van voldoende vakbekwaam personeel de nodige aandacht.

LANDBOUW

73. De Nederlandse land- en tuinbouw is zowel nationaal als internationaal van grote betekenis. Daarom is de instandhouding van een kwalitatief goede en in assortiment gevarieerde land- en tuinbouw belangrijk.

Teneinde de Nederlandse positie zowel op de Europese als op de wereldmarkt te kunnen handhaven en waar mogelijk te verbeteren, dient veel aandacht te worden geschonken aan kwaliteitsverbetering, automatisering, kostenverlaging en omschakeling naar produkten waarvoor een goede markt bestaat.

Het moet ook in de toekomst mogelijk blijven dat een goed geoutilleerd gezinsbedrijf voldoende middelen van bestaan in de land- en tuinbouw vindt. Overheidssteun aan voorlichting, onderzoek en onderwijs kan daaraan bijdragen.

Voor een goede bedrijfsuitoefening is duidelijkheid over de toekomstige positie van het bedrijf noodzakelijk. Van de overheid mag gevraagd worden spoedig duidelijkheid te verschaffen over de positie van de landbouw in relatie tot andere functies, in het bijzonder de bescherming van natuur en landschap en de recreatie.

In de landbouw komen nog steeds praktijken en verordeningen voor, die bedrijfsgenoten achterstellen op grond van het feit dat zij niet aangesloten zijn bij een bepaalde organisatie. In het kader van de heroverweging van taken en functies van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties op agrarisch terrein dient ook aan deze praktijk, die tekort doet aan de geestelijke vrijheid, een eind te worden gemaakt.

VOLUMELEID VEETEELT

74. De rundvee-, varkens- en pluimveehouderij zijn door de maatregelen van de afgelopen jaren sterker aan banden gelegd dan vrijwel elke andere bedrijfstak. Zowel de superheffing als de Interimwet beperking varkens- en pluimveehouderijen dragen het karakter van noodmaatregelen, die zo spoedig mogelijk vervangen dienen te worden door meer definitieve voorzieningen.

Daarbij moet in het bijzonder aandacht worden besteed aan de bedrijven in gebieden die zowel met de superheffing als met de maatregelen ter beperking van het mestoverschot te maken hebben.

In de definitieve wettelijke regeling ter beperking van het mestoverschot, die spoedig en gefaseerd zal moeten worden ingevoerd, moet ook rekening worden gehouden met de effecten op het milieu van kunstmest en andere meststoffen.

Aan de bedrijfsvoorlichting komt een belangrijke taak toe bij de uitoefening van een verantwoorde bedrijfsvoering.

EUROPESE LANDBOUW

75. De grote overproductie van veel land- en tuinbouwproducten in de Europese Gemeenschappen leidt reeds jaren tot een situatie die op gespannen voet staat met de opdracht Gods scheppingsgaven optimaal te gebruiken. Nederland dient daarom te ijveren voor het stabiliseren van de landbouwuitgaven in de begroting van de Europese Gemeenschappen, zonder dat dit leidt tot een onaanvaardbare inkomensachteruitgang in deze bedrijfstak. De Europese Gemeenschappen moeten in overleg met andere industrielanden streven naar stabilisatie van de voedselprijzen op de wereldmarkt.

TUINBOUW

76. Nu de glastuinbouw sterk afhankelijk blijft van energieprijzen waarop de Nederlandse regering weinig of geen invloed kan uitoefenen, dient het beleid zich te richten op stimulering van maatregelen, die het energieverbruik beperken of het gebruik van alternatieve energiebronnen bevorderen. Hierbij valt te denken aan de toepassing van warmtekrachtkoppeling en het gebruik van rest- en afvalwarmte.

Daarnaast verdienen ook de teelt van fruit en van nieuwe tuinbouwproducten waarvoor een goede markt bestaat, steun van de overheid bij het verwerven van een zelfstandige positie op de markt.

BOSBOUW

77. De oppervlakte bos in Nederland ligt - zowel gelet op de economische functie ervan als op de betekenis voor natuur, landschap en recreatie - ver beneden de behoefte. Een geleidelijke uitbreiding is dan ook noodzakelijk.

Aangezien particuliere exploitatie veelal niet rendabel is, kan een overheidsbijdrage in de investeringskosten dit doel helpen realiseren.

VISSERIJ

78. Met het oog op de continuïteit in de zeevisserij is het noodzakelijk, dat voor een aantal vissoorten in Europees verband per land quota worden toegekend. Daarbij dient rekening gehouden te worden met de bijzondere betekenis die de visserij heeft voor de desbetreffende gemeenten en regio's in ons land en met de ervaringen met het benutten van de quota in vorige jaren. Pogingen om nieuwe visserijmogelijkheden te verkrijgen buiten de Europese wateren verdienen ondersteuning.

De rentabiliteit van de ondernemingen kan voorts verbeterd worden door modernisering en sanering van de vloot (zonder capaciteitsuitbreiding) en door kwaliteitsverbetering van de vis aan boord. Waar zich mogelijkheden voordoen tot uitbreiding van de schelpdierencultuur, dienen deze te worden benut.

OVERHEIDSUITGAVEN

79. Het uitgavenbeleid dat de overheid vooral in de jaren zeventig heeft gevoerd, heeft geleid tot een enorme schuldenlast, die ook bij een gunstige economische ontwikkeling nog geruime tijd zal toenemen. Tegelijkertijd zullen de aardgasbaten voor de overheid dalen. Om op termijn weer te komen tot normale financiële verhoudingen, noodzakelijk voor verder economisch herstel, moet het financieringstekort van de overheid in de komende kabinetsperiode terug naar ongeveer 4,5% van het nationale inkomen.

Dat betekent een tekortreductie met gemiddeld $3/4\%$ per jaar. Dit percentage kan iets hoger zijn, als de economische groei hoger uitvalt dan de verwachte 2% per jaar; het kan lager zijn als de economische groei tegenvalt. Dit tempo is ondanks de reeds hoge staatsschuld verantwoord vanwege het hoge structurele spaaroverschot en het grote overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans.

Om dit doel te bereiken is een stringente beheersing van de overheidsuitgaven een eerste vereiste, terwijl het totaal van de overheidsuitgaven verder moet worden beperkt. Daarbij dienen uitgaven die rechtstreeks voortvloeien uit de eerste taak van de overheid te worden ontzien.

Als eerste overheidstaken gelden - overeenkomstig hetgeen daarover in dit program is vermeld - de zorg voor de binnen- en buitenlandse veiligheid, de handhaving van de rechtsorde en de realisering van een meerjarig ontwikkelingsplan.

In de voorbije periode zijn de belangrijkste bezuinigingen bereikt door fors te snoeien in de sociale zekerheidsuitgaven, de rechtspositie van het overheids personeel en de uitkeringen aan lagere overheden. De departementale begrotingen werden relatief ontzien. Daarom zal in de komende kabinetsperiode het accent van de bezuinigingen dienen te liggen bij de departementale uitgaven.

SOCIALE ZEKERHEID

80. Na een reeks van ingrepen in het stelsel van sociale zekerheid in de afgelopen jaren, dient een nieuw stelsel voor langere tijd en onder wisselende omstandigheden hanteerbaar te blijven.

De eigen verantwoordelijkheid van werkgevers en werknemers dient hierin meer dan in het bestaande stelsel tot gelding te komen. Dit kan door de verplichte sociale zekerheid bij het ontstaan van werkloosheid of arbeidsongeschiktheid te beperken tot een sociale zekerheidsuitkering op het minimumniveau. Daarnaast dienen mogelijkheden te worden geschapen voor het vrijwillig aanvullend verzekeren met wettelijke garanties voor de mogelijkheden van toetreding tot deze aanvullende verzekeringsvormen.

Het stelsel moet mede zijn gericht op een snelle herintreding in het arbeidsproces. Werken met behoud of met behulp van uitkering biedt daartoe in principe goede mogelijkheden.

De erkenning van gezinsverantwoordelijkheden dient een integraal onderdeel te zijn van een nieuw stelsel van sociale zekerheid. Een aparte wet op gezinstoeslagen past daarbij niet, omdat daarin de gezinsverhouding met één kostwinner slechts als een uitzondering zou gelden. Afgewezen wordt de gedachte dat vanaf enig jaar ieder individu van 18 jaar en ouder in het eigen levensonderhoud zal dienen te voorzien.

De netto-uitkering op het minimumniveau behoort in een vaste verhouding te staan tot het netto-minimumloon. De hoogte van beide volgt jaarlijks de ontwikkeling van het nationale inkomen per hoofd.

Ten behoeve van arbeidsongeschikten met een restcapaciteit moet aanvullend beleid worden ontwikkeld teneinde voldoende mogelijkheden te scheppen voor het verkrijgen van werk.

De invoering van een nieuw stelsel van sociale zekerheid dient gepaard te gaan met goede overgangsmaatregelen, waardoor rekening gehouden wordt met eerder opgebouwde rechten en voorkomen wordt dat de inkomens van uitkeringsgerechtigden in snel tempo lager worden.

De koopkrachtuitkeringen aan de echte minima, die aanvankelijk voor één jaar waren bedoeld, dienen ter vermijding van schokeffecten geleidelijk te worden verminderd. In de fiscale sfeer kunnen alternatieven worden gevonden om kostwinners aanvullend tegemoet te komen.

Na de ingrijpende bezuinigingen op de kinderbijslag liggen verdergaande bezuinigingen hier niet voor de hand. Een inkomens-afhankelijke kinderbijslag wordt afgewezen.

Bij de algehele herziening van de Weduwen- en wezenwet dient speciaal aandacht te worden besteed aan de positie van weduwnaars met jonge kinderen.

Zolang nog geen nieuw stelsel van ziektekostenverzekeringen is ingevoerd, dienen uit het ziekenfondspakket in ieder geval alle verstrekkingen te worden verwijderd, die niet behoren tot de directe ziektekosten, zoals de kosten van voorbehoedmiddelen, sterilisatie en abortus-provocatus.

BELASTINGEN

81. De totale belastingdruk en in het bijzonder de belasting op het inkomen kan niet verder worden verhoogd. Noodzakelijk is wel een versoepeling van de progressielijn in de inkomstenbelasting onder gelijktijdige vereenvoudiging van het aftrekpostensysteem.

Indien er zich mogelijkheden voordoen voor belastingverlichting dient voorrang te worden verleend aan reductie van de marginale tarieven die ontstaan indien inkomensafhankelijke uitkeringen worden verkregen.

Bij een vereenvoudiging van de tarieflijn moet echter een eventuele integratie van de premieheffing volksverzekeringen en de belastingheffing worden afgewezen, omdat dit het verzekeringskarakter van de volksverzekeringen te zeer zou aantasten.

Bij de bepaling van de draagkracht van de belastingplichtige wordt rekening gehouden met het totale gezinsinkomen. Het belastingstelsel dient niet van invloed te zijn op de keus voor het alleenverdienschap of een tweeverdienerssituatie. De huidige toeslagen op de belastingvrije som, die speciaal ten goede komen aan tweeverdieners, dienen vooral in deze tijd met een tekort aan gelegenheid tot betaald werk zo snel mogelijk te verdwijnen.

Om progressievoordelen van tweeverdieners ten opzichte van alleenverdieners te compenseren verdient de invoering van een extra tariefaftrek voor kostwinners aanbeveling. Op langere termijn kan echter worden gewerkt aan de invoering van een splitsingsstelsel, waarbij een gelijke toebedeling van het totale gezinsinkomen aan de beide echtgenoten het uitgangspunt vormt.

Gestreefd dient te worden naar een uniform btw-tarief voor goederen en naar een verlaagd tarief voor diensten.

Een aanzienlijke reductie van de overdrachtsbelasting betekent voor het bedrijfsleven een gedeeltelijke compensatie voor het verlies aan WIR-premies op bedrijfsgebouwen, betekent voor de werknemers een vergroting van de mobiliteit en kan stimulansen geven voor de ingestorte woningmarkt.

INKOMENS

82. Een belangrijke voorwaarde voor het welslagen van een meerjarig ontwikkelingsplan is dat ook in de komende jaren de ontwikkeling van de loonkosten gematigd blijft. De eerste verantwoordelijkheid hiervoor berust bij werkgevers en werknemers.

Door een koppeling van het minimum-niveau aan het nationaal inkomen per hoofd van de bevolking in de komende kabinetsperiode kan een belangrijke bijdrage worden geleverd aan de matiging van de loonkosten.

De overheid dient echter in haar eigen personeelsbeleid het voorbeeld te geven en alle groepen in de samenleving op te wekken een vergelijkbare matiging te betrachten.

Daarbij moet duidelijk worden gemaakt, dat de matiging ook bijdraagt aan economisch herstel, bijv. doordat er nieuwe investeringen door mogelijk worden gemaakt. Inkomensmatiging alleen voor arbeidsduurverkorting is daarentegen demotiverend en leidt als regel onvoldoende tot nieuwe werkgelegenheid.

Als belangrijke afwijkingen in bepaalde sectoren het matigingsbeleid in gevaar brengen, kan de overheid niet zonder de wettelijke mogelijkheid om in te grijpen.

Het inkomen van het actieve en het gepensioneerde overheidspersoneel is in de afgelopen periode sterk achtergebleven bij dat van het personeel in de marktsector. De mogelijkheden om op deze uitgavenposten nog verder te bezuinigen zijn daarom zeer gering.

Bijzondere aandacht van de overheid blijft nodig voor de inkomens van hen die met één inkomen een gezin moeten onderhouden. Zo nodig treft zij voor deze groepering aanvullende fiscale voorzieningen.

PENSIOENEN

83. Met voorrang moet worden gewerkt aan de reeds lang in het vooruitzicht gestelde wetgeving ter heling van de pensioenbreuk.

Gepensioneerden dienen te kunnen meebeslissen over het beleid van pensioenfondsen.

De mogelijkheid van waardeveraste pensioenen, door het beperkt toestaan van het uitgeven door pensioenfondsen van geïndexeerde leningen (bijv. voor grondaankoop), dient te worden nagegaan. Dit is mede in het belang van de huidige generatie werkenden, voor wie gezien de toenemende vergrijzing een goede pensioenvoorziening een terechte zorg is.

INFLATIE

84. Het is van grote nationale betekenis dat de regering de geldontwaarding tegengaat. De verdere terugdringing van het financieringstekort van de overheid en het afzien van monetaire financiering leveren hiertoe belangrijke bijdragen.

FRAUDEBESTRIJDING

85. Het slijtend normbesef in onze samenleving komt mede tot uiting in de grote schaal waarop financiële verplichtingen jegens de overheid worden ontdoken of ontweken. De opsporing van dit kwaad dient te worden geïntensiveerd, onder meer door de instelling van fraudebestrijdingsteams.

Bij ontdekking dient het behaalde financiële voordeel ruimschoots te worden verhaald. Door middel van voorlichting dient het ieder duidelijk te zijn dat het hier gaat om een maatschappelijk kwaad waarop zware sancties staan. Door middel van regelmatige controle wordt nagegaan in hoeverre aan de belasting- en premieplicht wordt voldaan.

De invoering van een sociaal-fiscaal nummer kan een effectief instrument zijn voor fraudebestrijding. De automatisering bij de belastingdienst moet mede daarom met kracht worden voortgezet. Optimale coördinatie tussen de fiscus, justitie en bedrijfsverenigingen is noodzakelijk om de fraude in te dammen.

ONDERNEMINGSRECHT

86. De bestaande Wet op de ondernemingsraden blijkt in de praktijk onvolkomenheden te kennen. De regelingen zijn te gedetailleerd en mede daardoor onduidelijk. Een duidelijker regeling van het instellen van beroep bij één instantie is noodzakelijk.

Een wettelijke regeling dient de minimum-voorwaarden te bevatten voor de betrokkenheid van de werknemers bij de gang van zaken in de onderneming, waaraan bij overeenkomst uitbreiding kan worden gegeven. Voorkomen moet echter worden dat het instemmings- en adviesrecht van de ondernemingsraad wordt uitgehold door onderlinge overeenkomsten tussen de ondernemingsleiding en vakorganisaties.

Er is behoefte aan meer mogelijkheden voor de ondernemingsraden om de toegekende bevoegdheden ook daadwerkelijk uit te oefenen. Scholing en vorming van ondernemingsraadsleden is daarbij van belang. Bij de toekenning van faciliteiten hiervoor dienen ook vormingsinstituten op basis van godsdienst of geestelijke overtuiging betrokken te worden, als cursisten daarvan gebruik willen maken.

COLLECTIEVE ACTIES

87. Werkstaking en andere collectieve acties, al dan niet tijdens de looptijd van een collectieve arbeidsovereenkomst, zijn ondeugdelijke instrumenten in het overleg tussen werkgevers en werknemers. Mede om deze reden is het nodig dat reëel overleg wordt gevoerd over arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden. Er dienen regelingen te komen voor de oplossing van geschillen door middel van bemiddeling of arbitrage. Werkweigering kan slechts geboden zijn in de uitzonderlijke situatie dat doorwerken in strijd zou zijn met Gods gebod.

Politieke stakingen moeten in een rechtsstaat zoals Nederland als onwettige acties tegen de overheid scherp worden veroordeeld en tegengegaan.

Wie deelneemt aan collectieve acties behoort hiervoor persoonlijk verantwoordelijk te worden gesteld, ongeacht of hij het doet op advies of met instemming van een organisatie. Het is mede de taak van de overheid erop toe te zien, dat werkwilligen geen hinder of financieel nadeel ondervinden van dergelijke acties.

Op de overheid rust de bijzondere plicht om te zorgen voor de goede voortgang van de uitoefening van haar taak. Zij mag de rechtmatigheid van collectieve acties van ambtenaren niet laten afhangen van een eventuele rechterlijke uitspraak, maar moet zelf maximale wettelijke garanties bieden dat haar ambtsuitoefening onder alle omstandigheden kan plaatsvinden.

NATUUR

88. Alle schepselen zijn door God, zowel afzonderlijk als in een systematisch geheel, met Zijn wijsheid gemaakt en getuigen van Zijn macht. Voor de taak die de mens heeft ten opzichte van de wereld en die daarop wonen, is inzicht in dit samenhangend geheel noodzakelijk. De overheid heeft hierbij tot taak een harmonische ontwikkeling te bevorderen en te waken voor de bescherming van de natuur tegen onverantwoorde aantasting, onder meer door wetgeving en door het verlenen van steun aan instellingen die op dit gebied werkzaam zijn.

Plannen voor de uitvoering van werken dienen vergezeld te gaan van een zorgvuldige afweging van vóór- en nadelen, met name met het oog op de waarde van natuur en landschap. Indien de uitvoering van werken leidt tot aantasting van natuurlijke waarden, zal deze aantasting zoveel mogelijk moeten worden gecompenseerd door gelijkwaardige natuurlijke waarden.

Betreft de aantasting waardevolle onvervangbare levensgemeenschappen, dan brengt de verantwoordelijkheid tegenover de Schepper met zich mee, dat ernstig overwogen moet worden de voorgenomen maatregelen niet te realiseren.

Bijzondere aandacht is nodig voor de bescherming van de uitzonderlijke waarden van waterrijke gebieden, zoals de Waddenzee, de Biesbosch en de Grevelingen. Een Waddenwet kan voor de Waddenzee het benodigde instrumentarium verschaffen.

LANDSCHAP

89. De landschappelijke waarde van ons land wordt vooral bepaald door de verscheidenheid van landschappen. Deze verscheidenheid dient gehandhaafd en waar mogelijk versterkt te worden, zonder dat dit tot verstarring moet leiden.

Als de uitvoering van werken tot aantasting van landschappelijke waarden leidt, moet een zorgvuldig besluit ook maatregelen inhouden tot inpassing van het werk in het landschap of zonodig tot aanpassing van het landschap door middel van landschapsbouw.

Het karakter van veel landschappelijk waardevolle gebieden wordt bedreigd door het achterwege laten van voldoende onderhouds- en beheerswerk. Voorzover de hoge kosten hiervan de oorzaak vormen, verdient een rijksbijdrage in de kosten aanbeveling. Ook de uitvoering van gemeenschapstaken met behoud van uitkering of met behulp van uitkeringsgelden en de inschakeling van vrijwilligers onder deskundige leiding, kunnen die problemen verlichten.

MILIEU

90. In voorgaande jaren is veel aandacht besteed aan de totstandkoming van een uitgebreid scala van milieuwetten. Urgent is thans de totstandkoming van een algemene milieukaderwet. De aandacht zal in de komende jaren verder moeten worden gericht op de handhaving van de milieuwetgeving. Daarvoor is een betere coördinatie nodig tussen de vergunningverlenende en de controlerende instanties en het openbaar ministerie.

WATER, BODEM EN LUCHT

91. Bij de bestrijding van waterverontreiniging is inmiddels belangrijke voortgang geboekt. Toch valt ook op dit terrein nog veel te verbeteren. In de komende jaren zullen grote investeringen dienen te worden gedaan in een nieuwe generatie waterzuiveringsinstallaties en in rioleringswerken ter vervanging van verouderde rioleringen.

Bij de schoonmaak van de zwaar verontreinigde bodem is sprake van een grote achterstand. Ook in de komende jaren zal daarom met prioriteit aandacht moeten worden geschonken aan de sanering van de bodem. Al het mogelijke zal moeten worden gedaan om de kosten te verhalen op de veroorzakers van de verontreiniging.

Een ernstige mate van verontreiniging doet zich in sommige streken voor met betrekking tot het grondwater of de onderwaterbodems van grote wateren. Het behoort tot de taak van de overheid hierbij preventief en sanerend op te treden.

De verontreiniging van de lucht stelt ons voor nieuwe problemen, met name in de vorm van zure neerslag. Om dat verschijnsel zoveel mogelijk terug te dringen dienen aan nieuwe electriciteitscentrales en andere verontreinigende bronnen (zoals de chemische industrie) zeer strenge emissienormen te worden gesteld, terwijl bestaande centrales en industrieën in de loop van een aantal jaren aan normen moeten gaan voldoen, die de normen van nieuwe centrales en industrieën benaderen.

Nederland dient binnen de Europese Gemeenschappen initiatieven te nemen ter bestrijding van zure neerslag. In dat kader verdient met name de verzuring door het autoverkeer de aandacht.

AFVAL

92. Het beleid van scheiding aan de bron wordt ter beheersing van de afvalstroom met kracht voortgezet. De mechanische scheidingsmethoden dienen verder te worden verfijnd. Een uitbreiding van het aantal soorten afval dat opnieuw kan worden gebruikt, moet worden gestimuleerd.

Het onderzoek naar de mogelijkheid van verwerking van thans als niet-verwerkbaar aangemerkte stoffen dient te worden geïntensiveerd. Om de mogelijkheid van verwerking voor de toekomst open te houden moeten niet-verwerkbare stoffen beheersbaar worden opgeslagen.

Het principe "de vervuiler betaalt" blijft het voornaamste uitgangspunt bij de bestrijding van de kosten die het milieubeleid met zich meebrengt. De vervanging van het huidige verbrokkelde heffingensysteem door een meer doelmatig systeem van heffingen verdient aanbeveling, ook al zou daarmee een geringe inbreuk op het hiervoor vermelde principe noodzakelijk zijn. Toepassing van dit principe dient echter altijd met de nodige zorgvuldigheid te geschieden en mag niet leiden tot onrechtvaardige situaties met onaanvaardbare gevolgen voor een bedrijf of bedrijfstak. Overheidshulp is dan noodzakelijk. Overigens kan een verzekeringplicht in bepaalde gevallen de risico's beperken.

ENERGIE

93. Voor een goede voortgang van de ontwikkeling van de samenleving is een ongestoorde energievoorziening tegen zo stabiel mogelijke prijzen van groot belang. Om beide redenen is het gewenst het energie-aanbod zoveel mogelijk naar soort te spreiden.

Het verminderde verbruik van fossiele brandstoffen dat optreedt bij een brede spreiding van het energie-aanbod, heeft tevens positieve invloed op het leefmilieu.

In de toekomst zal de elektriciteitsbehoefte minder door olie en meer door kolen en kern-energie moeten worden gedekt. Ook na de beslissing tot de bouw van enkele kerncentrales dient daarom verder te worden gewerkt aan de voorbereiding van de totstandkoming van nieuwe centrales, die alleen al noodzakelijk zijn ter vervanging van bestaande centrales. De keuze tussen kolen en kernenergie zal daarbij afhankelijk worden gesteld van een afweging van de milieubezwaren die aan beide vormen verbonden zijn.

De aanvaardbaarheid als noodoplossing van langdurige bovengrondse opslag van kernafval neemt niet weg, dat het onderzoek naar een definitieve oplossing voor verwerking en/of opslag in nationaal en internationaal verband moet worden voortgezet.

Er zijn nog voldoende mogelijkheden om ook in de komende jaren een besparing van betekenis op het energieverbruik te bewerkstelligen. Primair moet daarbij worden gedacht aan projecten van warmtekrachtkoppeling, het benutten van rest- en afvalwarmte en een isolatieprogramma van bestaande woningen en bedrijfspanden.

Het opwekken en het gebruik van niet-fossiele energiebronnen dient te worden aangemoedigd. Ruime mogelijkheden dienen voorhanden te zijn om overtollige capaciteit van decentraal opgewekt vermogen (bijv. windenergie) aan het openbare net te leveren. Het onderzoek naar de toepassingsmogelijkheden van kernfusie dient onverminderd te worden voortgezet.

REORGANISATIE NUTSVOORZIENINGEN

94. Ter bevordering van een optimale energie-inzet is een reorganisatie van de energiedistributie gewenst. Hierbij dient gestreefd te worden naar regionale bedrijven, waarbinnen de distributie van electriciteit, gas en warmte is geïntegreerd.

Met name in dicht bevolkte gebieden verdient een intergemeentelijke organisatie op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen de voorkeur boven een provinciale organisatie. Nagegaan moet worden in hoeverre ook de productie en distributie van drinkwater geïntegreerd moet worden in dergelijke bedrijven.

Als rechtsvorm van deze bedrijven heeft de structuur-NV de voorkeur, waarvan de gemeenten in de regio aandeelhouders zijn. Afgezien van een redelijke vergoeding voor kapitaalverstrekking behoren deze bedrijven geen uitkeringen te doen aan de deelnemende gemeenten. Eventuele winsten komen ten goede van de verbruikers.

RUIMTELIJKE ONTWIKKELING EN LANDINRICHTING

95. De snelle veranderingen die zich in de samenleving voordoen, stellen ook speciale eisen aan de ruimtelijke ontwikkeling. In plaats van gedetailleerde plannen bestaat behoefte aan meer globale plannen, die op eenvoudige wijze kunnen worden aangepast aan zich wijzigende omstandigheden. Zo kunnen schema's en plannen op rijks-, provinciaal- en gemeentelijk niveau goede instrumenten vormen voor een christelijke ontwikkelingspolitiek. Hierin worden de volgende prioriteiten gesteld:

- de verbetering van het woon- en leefklimaat in de binnensteden en dorpen;
- de bescherming van natuur en landschap, in samenhang met de ontwikkelingsmogelijkheden voor het bedrijfsleven en de landbouw;
- het stimuleren van de werkgelegenheid, in het bijzonder in regio's die sterk achterblijven.

Wonen, werken en recreëren moeten niet nodeloos van elkaar worden gescheiden. Werkgelegenheidscentra en recreatiegebieden dienen daarom zo dicht mogelijk bij bevolkingsconcentraties te worden gesitueerd. Hierdoor kunnen forensisme en recreatieverkeer worden beperkt.

De Landinrichtingswet biedt een geschakeerd instrumentarium om te komen tot verbetering van de inrichting van het landelijk gebied. Bij de urgentiebepaling, het opnemen op het voorbereidingschema en de planvorming moeten de behoeften van het gebied en de wensen van de ingelanden centraal staan. Bij het samenstellen van landinrichtingscommissies moet in de eerste plaats worden gelet op deskundigheid en betrokkenheid bij het gebied en niet op het lidmaatschap van een bepaalde organisatie. Bij de planvorming moeten zo concreet mogelijke afspraken worden gemaakt over de uitvoering van de werken.

STAD EN PLATTELAND

96. Goed onderhoud van bestaande woningen en stads- en dorpsvernieuwing vormen belangrijke voorwaarden voor de zo noodzakelijke verbetering van het woon- en leefklimaat in de binnensteden en dorpen.

De nieuwbouw van woningen dient vooral in deze gebieden plaats te vinden. Daarbij dient echter te worden voorkomen, dat de financiële gevolgen van gewijzigd rijksbeleid worden afgewenteld op gemeenten die eerder een taakstelling ontvingen als groeikern of groeiestad. Terwille van de leefbaarheid van kleine kernen is het van belang, dat de elementaire voorzieningen op korte afstand beschikbaar zijn. Personen die economisch of sociaal aan een kern gebonden zijn, moeten de mogelijkheid hebben in die kern te wonen.

VOLKSHUISVESTING

97. Het volkshuisvestingsbeleid moet zich in steeds sterkere mate richten op de kwaliteit van de woningen en woonomgeving en minder op het aantal woningen, meer op vernieuwbouw dan op nieuwbouw van woningen.

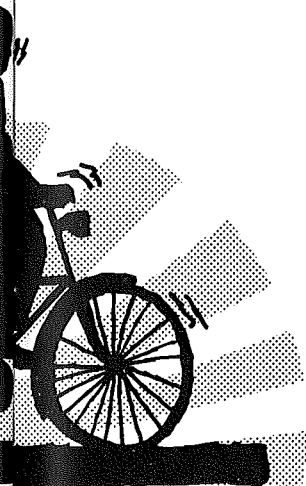
Bevordering van het eigen woningbezit kan daaraan bijdragen. Dit kan onder meer worden verwezenlijkt door verkoop van huurwoningen aan de bewoners die daarvoor op grond van hun inkomen in aanmerking komen, alsmede door het verlenen van een (bij voorkeur eenmalige) bijdrage in de stichtingskosten van een nieuwe woning.

Mede met het oog op de zeer grote werkloosheid in de bouwsector dient de daling in de nieuwbouw van woningen gepaard te gaan met extra inspanningen in de stads- en dorpsvernieuwing, de woningverbetering en de monumentenzorg. De nog voortdurende stijging van de subsidies voor het bestaande woningbestand moet zo spoedig mogelijk tot staan komen. Met aanpassing van de huren aan de werkelijke stichtings- en exploitatiekosten moet worden verder gegaan.

Een bijzondere verantwoordelijkheid heeft de overheid voor de huisvesting van burgers die op bepaalde woningen aangewezen zijn en niet in staat zijn deze zonder overheidssteun te verwerven of te bewonen, zoals ouderen, grote gezinnen en mensen met bepaalde handicaps. In het huisvestingsbeleid moet voorts prioriteit worden verleend aan de huisvesting van gezinnen en oudere alleenstaanden alsmede van die jongeren die door hun werk of studie zelfstandig moeten wonen.

STADS- EN DORPSVERNIEUWING

98. Op het gebied van de stads- en dorpsvernieuwing is sprake van een grote achterstand. De verpaupering in veel stadsdelen en woonkernen, die hiervan een gevolg is, staat haaks op een noodzakelijke ontwikkeling van de samenleving. Het inlopen van deze achterstand dient daarom een belangrijk bestanddeel te vormen van het op te stellen meerjarige ontwikkelingsplan. Provincies en gemeenten hebben hierbij een belangrijke taak.

De gemeentebesturen dienen terzake initiatieven te ontwikkelen in nauw overleg met in het betrokken gebied gevestigde bedrijven en particulieren. Deze kunnen worden gestimuleerd bepaalde activiteiten zelf binnen het kader van een bestemmings- of stadsvernieuwingsplan ter hand te nemen.

Teneinde via stads- en dorpsvernieuwing een zo groot mogelijke bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de samenleving dient zo'n vernieuwing - waar mogelijk - gepaard te gaan met structuurverbeterende voorzieningen voor het bedrijfsleven, het verkeer en vervoer en de recreatie.

VERKEERSVEILIGHEID

99. De veiligheid van de weggebruikers behoort centraal te staan in het verkeersbeleid. Het Nationaal Plan Verkeersveiligheid, dat in nauw overleg met provincies en gemeenten regelmatig wordt bijgesteld, biedt hiervoor een goede basis.

Bij de aanleg en reconstructie van wegen verdient het uit de weg ruimen van knelpunten die gevaar opleveren voor de verkeersveiligheid prioriteit.

Extra aandacht blijft nodig voor de veiligheid van fietsers en voetgangers.

Stimulering van langzaam verkeer voor verplaatsingen over korte afstand is noodzakelijk. Daarbij moet er wel voor worden gezorgd, dat de belangrijkste voorzieningen goed bereikbaar zijn, ook voor ouderen en gehandicapten.

Zowel door voorlichting als door controles moet duidelijk zijn, dat de verkeersregels voor het snelverkeer en voor het langzaam verkeer in het belang van de veiligheid van ieder moeten worden gehandhaafd.

OPENBAAR VERVOER

100. Met het oog op het grote ruimtebeslag van een ongenormeerd aanbod van gemotoriseerd particulier vervoer en de milieuschadelijke gevolgen daarvan behoort een beleid tot bevordering van het openbaar vervoer de nodige aandacht te krijgen. Een hoog voorzieningenniveau, een goede dienstverlening, bestrijding van vandalisme en van zwartrijden zijn belangrijke onderdelen van zo'n beleid. Bevorderd moet worden dat ook ouderen en mensen met een lichamelijke handicap meer dan tot nu toe gebruik kunnen maken van het openbaar vervoer.

Een nieuwe wettelijke regeling van het personenvervoer zal een einde moeten maken aan de huidige onoverzichtelijke situatie. Omdat de rijksoverheid de tekorten van de openbaar vervoersbedrijven dekt, is het redelijk dat de minister voorwaarden kan stellen ten aanzien van de exploitatie. In de nieuwe wet zullen echter garanties moeten worden opgenomen tegen een te gedetailleerde bemoeienis van de rijksoverheid.

Het beleid zal er voorts op gericht moeten zijn de tekorten op het openbaar vervoer waar mogelijk terug te dringen.

Omdat de gebruikers van het openbaar vervoer in landelijke gebieden over het algemeen niet beschikken over een alternatieve vervoersmogelijkheid, is het noodzakelijk dit relatief kostbare streekvervoer ook in stand te houden bij een beperkt vervoersaanbod. Wel zal hierbij gezocht moeten worden naar flexibele vervoerssystemen, zoals de buurtbus en de belbus, en naar goedkope exploitatievormen.

In dit verband is versterking van de rol van de provincie bij de organisatie en de planning van het openbaar vervoer van belang.

GOEDERENVERVOER

101. Nederland vervult vanouds een belangrijke functie in het internationale transport, zowel over de weg als per spoor, te water en door de lucht. De totstandkoming van een gemeenschappelijke open vervoermarkt binnen de Europese Gemeenschappen is dan ook van grote betekenis.

Bij het beleid inzake de afgifte van vergunningen voor goederenvervoer dient op een reële wijze inhoud te worden gegeven aan de inspraakmogelijkheden voor het betrokken bedrijfsleven. In definitieve wetgeving dient op korte termijn duidelijkheid te worden geschapen over de wijze waarop deze inspraak kan worden gerealiseerd.

Zolang er nog sprake is van een grote overcapaciteit, blijft er behoefte aan een sociaal-economische toetsing bij de afgifte van vergunningen.

Tevens zal in deze situatie extra moeten worden toegezien op het sociale beleid binnen de onderneming en op de naleving van wettelijke voorschriften.

PTT

102. Teneinde slagvaardig te kunnen reageren op nieuwe technologische ontwikkelingen dient de PTT minder sterk aan de overheid gebonden te zijn dan thans het geval is. Forse investeringen zullen in de nabije toekomst nodig zijn. Dit is echter niet mogelijk als reserves en winsten voor een groot deel ten goede van de staatskas komen.

Doorbreking van het monopolie op randapparatuur kan leiden tot een meer marktconforme benadering. Bij de vormgeving van de nieuwe PTT-structuur moet echter onderscheid worden gemaakt tussen het postbedrijf en de sector telecommunicatie.

SPORT

103. Sportbeoefening kan de mens in staat stellen zijn taak beter te verrichten en komt daarom in aanmerking voor overheidssteun. Hierbij kan worden gedacht aan bijdragen in de kosten van accommodaties en in de kosten van sportbeoefening door de jeugd en door gehandicapten.

Als sportorganisaties menen vergaande eisen te moeten stellen aan accommodaties teneinde de sportprestaties op te voeren, dienen de meerkosten door de organisaties zelf te worden opgebracht. Subsidiëring van beroepssport is geen taak van de overheid.

Sportorganisaties dienen alle nodige maatregelen te treffen om de orde en de veiligheid tijdens en rond de wedstrijden niet in gevaar te doen komen. Zonodig kan de burgemeester, na overleg met politie en justitie, de voorschriften geven die hij ter handhaving van de orde en veiligheid nodig acht.

RECREATIE EN TOERISME

104. Vooral in de nabijheid van stedelijke gebieden bestaat nog een groot tekort aan recreatiemogelijkheden. Mede ter ontlasting van bestaande recreatiegebieden en ter beperking van recreatieverkeer verdient het inlopen van dit tekort voorrang.

Kleinschalige recreatievoorzieningen kunnen daarnaast een welkome aanvulling betekenen op grote objecten, zonder dat daardoor het natuurlijke milieu onevenredig wordt belast.

Naaktrecreatie behoort niet op openbare terreinen te kunnen plaatsvinden.

De overheid kan bijdragen in de kosten van voorlichting in binnen- en buitenland over de mogelijkheden van Nederland als vakantieoord.

KUNST EN CULTUUR

105. Artistieke kwaliteiten zijn een gave van God, die om ontplooiing tot Zijn eer vraagt. De overheid heeft hierbij een stimulerende taak, onder meer door het geven van opdrachten aan kunstenaars, het aankopen van kunstwerken en het subsidiëren van kunstuitingen en kunstonderwijs.

Daarbij dient bedacht te worden, dat de kunstenaar zelf verantwoordelijk is voor zijn werk, maar dat de overheid een zekere medeverantwoordelijkheid aanvaardt als zij kunst stimuleert of beloont. Tot dit laatste behoort zij niet over te gaan als het uitingen betreft die duidelijk ingaan tegen gedragsregels in de openbare samenleving die zijn afgeleid van de Heilige Schrift.

Het behoort tot de taak van de overheid te bevorderen, dat belangrijke uitingen van kunst en cultuur in beginsel voor ieder bereikbaar zijn. Zoveel mogelijk moet echter voorkomen worden dat culturele instellingen in vergaande mate afhankelijk zijn van overheidssteun. Door middel van budgetfinanciering kan de eigen verantwoordelijkheid voor het financieel beleid van instellingen worden bevorderd.

Het boek neemt in de ontplooiing van de mens en in de overdracht van culturele waarden een onmisbare plaats in. Dit rechtvaardigt dan ook overheidsmaatregelen voor de instandhouding van openbare bibliotheken, de vaststelling van een vaste boekenprijs en een leenrecht.

De toestand waarin veel archieven verkeren, is zodanig dat extra maatregelen tot behoud van die archieven noodzakelijk zijn.

De zorg voor herstel en instandhouding van monumenten berust niet alleen bij de eigenaar, maar is tevens een overheidstaak. De instelling van een nationaal restauratiefonds biedt wellicht extra mogelijkheden voor deelneming van particuliere instellingen, maar mag voor de overheid geen reden zijn haar eigen bijdragen te verminderen.

MEDIA

106. Voor de vrijheid van meningsuiting is een vrije pers onmisbaar. Met inachtneming van haar verantwoordelijkheid volgens de wet moet zij vrij informatie kunnen vergaren en verstrekken. Subsidiëring van bepaalde persorganen via het Bedrijfsfonds voor de Pers staat hiermee op gespannen voet.

Eventuele steun kan worden verleend door algemeen werkende maatregelen, zoals de btw en de vervoerstarieven voor kranten en tijdschriften.

De instandhouding van een pluriform omroepbestel is in de eerste plaats een taak voor de kijkers en luisteraars en niet voor de overheid. Door de zendtijd te verdelen op basis van de ledentallen van de omroeporganisaties kan dit worden gerealiseerd. De minimum-normen voor de ledentallen kunnen belangrijk worden verlaagd. Deze kunnen voor radio en televisie worden ontkoppeld, aangezien belangrijk meer zendtijd voor de radio dan voor de televisie beschikbaar is. De eis van een volledig programma is in de praktijk moeilijk hanteerbaar en doet ook onvoldoende recht aan de prioriteiten die voortvloeien uit het eigen karakter van sommige omroeporganisaties.

De inkomsten van de omroep moeten in overwegende mate komen uit contributies en uit omroepbijdragen. De beslissing of regionale of lokale omroep zal worden ingevoerd, behoort bij de regionale of lokale overheid te liggen. De zendgemachtigden laten representatieve organisaties en instellingen de zendtijd verzorgen. De representativiteit van de zendgemachtigden en van de zendende organisaties en instellingen wordt wettelijk gegarandeerd. Voor aanvullende financiering van lokale of regionale omroep kan zonodig gebruik worden gemaakt van reclame-opbrengsten.

Ten aanzien van nieuwe media zoals abonnee-televisie en kies-televisie heeft de overheid slechts een ordenende taak. Rechtstreekse deelneming van omroepverenigingen is niet in overeenstemming met hun beschermde status.

De grondwettelijke verantwoordelijkheid van de media komt onvoldoende tot haar recht in de bepalingen van de Omroepwet en het Wetboek van Strafrecht. Door middel van de media kan echter op grove wijze publiek worden ingegaan tegen Gods geboden en kan de rechtsorde ernstig worden verstoord. Daarom verdient het aanbeveling in een afzonderlijke wet een regeling te treffen voor omroep- en persdelicten.

CONSUMPTIE

107. Ook de consumptie van goederen en diensten staat onder de werking van Gods geboden. De consumptie kan daarom niet zonder meer aan de werking van vraag en aanbod worden overgelaten. De overheid heeft een taak op het gebied van de consumptievoorlichting. Zij behoort verkoop van schadelijke producten te bemoeilijken, bijv. door een reclameverbod, door accijns of door verplichte informatie over de risico's bij gebruik dan wel door verbodsbepalingen. Bij het sociaal-economisch overleg worden vertegenwoordigers van consumentenorganisaties zoveel mogelijk betrokken.

De consumptieve kredietverlening moet worden beperkt, onder meer door de betaalde rente slechts in beperkte mate aftrekbaar te doen zijn van het belastbaar inkomen.

IN EEN WERELD MET DREIGING EN ZORGEN

De gevolgen van de eigenmachtigheid van de mens die met Gods geboden niet wil rekenen, zijn niet alleen zichtbaar in eigen land, maar werken ook door in veel geestelijke en materiële nood in andere landen.

De regering draagt in de eerste plaats verantwoordelijkheid voor de bescherming van de vrijheid in eigen land. Het behoort tot het haar door God gegeven ambt zo mogelijk in bondgenootschappelijke samenwerking weerstand te bieden tegen de bedreiging van de geestelijke en staatkundige vrijheid, die uitgaat van de macht en de bedoelingen van het communistische regime in de Sovjet-Unie en haar ideologische bondgenoten.

Daarnaast moet de regering ook naar wegen zoeken om onze vrijheden en rijkdommen ten goede te doen komen aan hen die deze missen, maar toch naar Gods beeld en gelijkenis zijn geschapen en daaraan hun roeping ontleen.

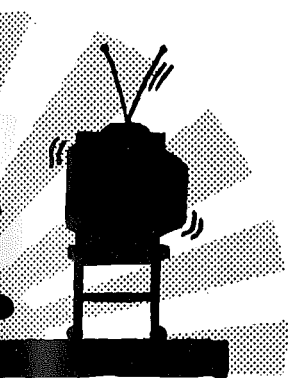
Daarbij ligt er een speciale taak ten opzichte van de allerarmsten, de ontheemden en de volken waarmee Nederland in de historie nauwe banden heeft gelegd.

KRIJGSMACHT

108. De krijgsmacht vervult ook in vredestijd een belangrijke functie als instrument van de overheid. De regering moet dan ook zorgdragen voor een goede uitrusting en een behoorlijke rechtspositie en discipline. Excessen zoals drankmisbruik, vloeken en ander incorrect gedrag zijn strijdig met het militaire ambt en dienen te worden tegengegaan en bestraft, ongeacht of zij voorkomen bij het beroepspersoneel of bij dienstplichtigen. Het handhaven van de dienstplicht verdient de voorkeur boven een krijgsmacht bestaande uit vrijwilligers.

Geestelijke verzorgers in de krijgsmacht behoren voor de uitoefening van hun ambt de nodige faciliteiten te ontvangen. Van hen mag een loyale en constructieve houding tegenover de krijgsmacht worden verlangd. De kerken en de levensbeschouwelijke instellingen dienen de verantwoordelijkheid voor hun bezoldiging zelf te gaan dragen.

De inzet van de Nederlandse militairen in VN-verband of in internationaal verband dient in principe te geschieden met gebruikmaking van vrijwilligers; dienstplichtigen dienen alleen vrijwillig ingezet te worden.

VERDEDIGING

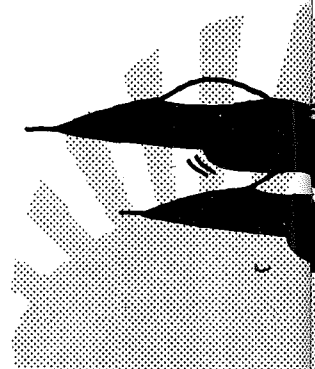
109. Het is de taak van de overheid ons grondgebied en onze vrijheid met voor onze tijd geschikte machtsmiddelen te beschermen. De grootste bedreiging van onze onafhankelijkheid gaat sinds de Tweede Wereldoorlog uit van het agressieve communisme van de Sovjet-Unie. Deze imperialistische communistische ideologie is principieel atheïstisch en streeft naar de wereldheerschappij. De overheid zal zich tot het uiterste dienen in te spannen deze militaire en ideologisch-propagandistische dreiging te weerstaan, zodat in onze samenleving het appèl kan blijven worden gehoord om in de openbare samenleving de Koningsheerschappij van Christus in woord en daad te erkennen. De eerstverantwoordelijke overheidspersonen dienen zich tegenover de burgers verantwoordelijk te weten voor een goed onderbouwde uitleg en rechtvaardiging van de militaire en politieke defensie van ons land tegenover de dreiging van het communisme.

De financiële verplichtingen die voortvloeien uit de verdedigingstaak, dienen royaal te worden nagekomen.

NAVO

110. Het NAVO-bondgenootschap is voor Nederland in de gegeven internationale machtsverhoudingen het aangewezen middel om de eigen vrijheid en onafhankelijkheid te verzekeren. Van ons land mag derhalve gevraagd worden een loyale en constructieve opstelling in de bondgenootschappelijke samenwerking, zowel op politiek-militair als op financieel gebied. Eventuele pogingen van Europese NAVO-partners om op militair en veiligheidspolitiek gebied te zoeken naar vormen van Europese samenwerking zijn alleen aanvaardbaar, als deze bijdragen aan de versterking van het NAVO-bondgenootschap en geen verwijdering van de Amerikaanse en Canadese NAVO-partners tot gevolg hebben.

Binnen het NAVO-bondgenootschap moet ons land zich in het bijzonder samen met de Europese verdragspartners inspannen voor een vergaande harmonisatie en standaardisatie van de produktie en de aanschaf van militair materieel, zonder dat Nederland hierdoor eenzijdig in een situatie van grotere afhankelijkheid wordt gedrongen. De beslissing om in ons land nucleaire middellange afstandswapens te plaatsen dient volgens de gemaakte afspraken en in goed overleg met de Verenigde Staten te worden uitgevoerd.

KERNWAPENS

111. Van de verschrikkingen die aan het gebruik van kernwapens zijn verbonden, kan niemand zich een voorstelling maken. De functie van het bezit van kernwapens is dan ook een dergelijk gebruik te voorkomen. Het bezit heeft echter alleen dan een afschrikkend effect, als de tegenstander ervan overtuigd wordt dat de bereidheid bestaat deze wapens ter verdediging in het uiterste geval te gebruiken.

De nog altijd snel groeiende nucleaire en conventionele macht van de Sovjet-Unie verplicht ons land en de NAVO daartegenover een effectief en geloofwaardig niveau van kernbewapening te handhaven. Daarin past het plaatsen van een evenredig deel van de in bondgenootschappelijk verband benodigde kernwapens op eigen grondgebied.

Tegelijk dienen de westerse landen voortdurend alle politieke wegen te gaan om een gewapend conflict met daadwerkelijk gebruik van deze wapens te voorkomen.

De overheid dient haar ogen niet te sluiten voor de weerstand die ten aanzien van kernwapens bij delen van ons volk bestaat. Over de noodzaak van het bezit van deze wapens behoort zij een goede voorlichting te geven.

WAPENBEHEERSING

112. Ons land dient zich in internationaal verband zoveel als mogelijk en verantwoord is in te spannen voor het terugdringen van de rol van kernwapens. Het daarop afgestemde politieke streven moet zich richten op de totstandkoming van goede overlegstructuren tussen de beide militaire machtsblokken. Daarbij past niet het nemen van eenzijdige maatregelen tot nucleaire ontwapening los van het NAVO-bondgenootschap.

Bij het streven naar vermindering van de kernbewapening zal ons land in het bijzonder de militair-kwetsbare positie van West-Europa, ook voor aanvallen met moderne niet-nucleaire wapens, in rekening moeten brengen. Ontwapeningsafspraken dienen evenwichtig, verifieerbaar en politiek-stabiliserend te zijn. In internationaal verband zal ons land zich geloofwaardig en creatief dienen in te zetten voor het tegengaan van een verdere proliferatie (verspreiding) van kernwapens.

Geen steun mag worden gegeven aan een politiek streven en aan vormen van samenwerking gericht op de uiteindelijke totstandkoming van een zelfstandige Europese kernmacht. Een dergelijke kernmacht zal de NAVO ondergraven, de militaire verhoudingen in de wereld verder compliceren en minder stabiel maken en tevens een niet-gewenste stimulans zijn voor een op macht en heerschappij rustende politieke integratie van (West-)Europa.

Op het gebied van de wapenbeheersing zal ons land zich eveneens actief dienen in te zetten voor een uitbanning van chemische en bacteriologische wapens.

Nederland zal zich niet bij voorbaat negatief mogen opstellen tegenover de Amerikaanse onderzoekprogramma's met betrekking tot het militaire gebruik van de ruimte, zoals deze worden ontwikkeld in het zogenaamde Strategisch Defensie Initiatief van de regering van de Verenigde Staten. Mogelijkheden tot militair-industriële deelneming dienen te worden onderzocht. In het kader van het NAVO-bondgenootschap zal in het bijzonder aandacht moeten worden gevraagd voor de noodzaak de koppeling van de veiligheid van West-Europa met die van Noord-Amerika ook bij de invoering van nieuwe militaire technologieën in stand te houden.

VRIJHEIDSRECHTEN OVER DE GRENZEN

113. De regering dient in haar buitenlandse beleid ook openlijke morele en diplomatieke steun te geven aan vervolgde christenen en andere verdrukten in de wereld. In het bijzonder als Nederland speciale banden heeft met deze landen, moet zij de overheden aldaar voorhouden dat zij van Godswege geroepen zijn de rechten en vrijheden van hun burgers te respecteren, zodat dezen God en hun naasten kunnen dienen en hun talenten kunnen gebruiken tot ontwikkeling van hun land en volk. Daarom moet Nederland zich ook inzetten voor de naleving van de slotakte van Helsinki en andere verdragen waarin de geestelijke en staatkundige vrijheden van de burgers zijn vastgelegd.

Economische, technische of culturele betrekkingen met landen waar de geestelijke vrijheid systematisch wordt geschonden, zijn alleen mogelijk als deze betrekkingen mede kunnen dienen om deze vrijheid van de burgers van die landen te vergroten.

Bij voorrang moet worden aangedrongen op de vrijheid van het belijden van en het onderwijs in de godsdienst, omdat deze meer nog dan de vrijheid van politieke meningsuiting het diepste innerlijk van de mens betreffen, waar volgens de Heilige Schrift de overheid geen bevoegdheid heeft. Ook moet zo groot mogelijke steun worden gegeven aan de naleving van de andere persoonlijke vrijheidsrechten. Weerstand moet echter worden geboden, als onder de naam van mensenrechten in feite wordt opgezet tot opstand tegen een wettige overheid.

Elk totalitair systeem moet worden afgewezen, of dat nu "links" of "rechts" heet, omdat het kenmerk van een totalitair bewind is, dat dit heel het leven onderwerpt aan de tirannie van de almachtige staat en elke geestelijke vrijheid wegneemt.

VLUCHTELINGEN

114. Nederland heeft menigmaal in ruime mate gastvrijheid geboden aan vreemdelingen, in het bijzonder als zij in hun eigen land wegens hun geloof werden vervolgd.

In grote delen van de wereld worden ook nu mensen vervolgd. De grote vluchtelingenstromen uit Ethiopië en Afghanistan alsmede in Zuid-Oost Azië vormen er schrijnende voorbeelden van.

Nederland dient zich hun lot aan te trekken. Waar mogelijk moet de overheid in rechtstreekse contacten met de regeringen van bedoelde landen en voorts via internationale organen verbetering in hun lot helpen bewerkstelligen.

Vreemdelingen die aan vervolging zijn ontvlucht en zich in ons land als eerste land van opvang melden of door Nederlandse schepen worden opgevangen, dienen met loyale uitvoering van de internationale verdragen gastvrij te worden ontvangen. De overheid moet hierbij vanaf de eerste opvang nauw samenwerken met particuliere organisaties, die zich met vluchtelingen hulp bezighouden. Daarbij moet voorkomen worden dat bepaalde organisaties een monopoliepositie krijgen.

In het algemeen is het in het belang van de vluchtelingen, als zij zo lang dit nodig is kunnen blijven in het land waarheen ze zijn gevlucht. Om dit mogelijk te maken behoort Nederland royaal bij te dragen in de kosten van opvang van vluchtelingen in landen die grenzen aan gebieden, waaruit velen vluchten.

Vluchtelingen die echter reeds jaren in kampen verblijven en voor wie geen oplossing in zicht is, hebben aanspraak op speciale zorg, onder meer blijkende uit hun toelating met prioriteit in Nederland.

EUROPA

115. Nu ook Spanje en Portugal zijn toegetreden tot de Europese Gemeenschappen, ligt het in het bijzonder op de weg van de Nederlandse regering - die zich immers de jaren door sterk heeft gemaakt voor de toetreding van zoveel mogelijk Europese landen - zich in te zetten voor een goede samenwerking tussen de twaalf deelnemende landen.

Elk streven naar een Europese Unie zet niet alleen de samenwerking tussen de twaalf landen onder druk, maar moet ook worden afgewezen, omdat deze landen een onvoldoende historische en culturele eenheid vormen en evenmin gekenmerkt worden door een gezamenlijk streven naar erkenning van Jezus Christus als Koning der koningen.

Er moet dan ook sprake blijven van een bondgenootschappelijke samenwerking in een confederatie van Europese staten.

Het toegenomen aantal deelnemende landen noopt er wel toe zorgvuldig om te gaan met de bevoegdheden en belangen van elk land. Beslissingen over belangrijke zaken dienen door de Raad van ministers met unanimiteit te worden genomen, waarbij de mogelijkheid van stemonthouding moet openstaan. Als een land meent dat vitale belangen van het land in het geding zijn, moet het de mogelijkheid bezitten een veto uit te spreken. Toetsing van zo'n veto dient desgevraagd te kunnen gebeuren door een Hof van Arbitrage, dat in een beperkt aantal gevallen zonodig een bindende uitspraak kan doen, waarmee een veto buiten werking kan worden gesteld.

Als werkterreinen waarop de Europese Gemeenschappen bevorderen dat het beleid van de lidstaten meer op elkaar wordt afgestemd, gelden met name de energievoorziening, het vervoer, het milieu, de technologie en de bestrijding van grootschalige criminaliteit.

Door beheersing van de kosten van het gemeenschappelijke landbouwbeleid moet alles in het werk worden gesteld om te voorkomen dat nieuwe taken leiden tot een verdere uitbreiding van de eigen middelen dan tot het plafond van 1,4% van de btw-bijdragen van de lidstaten. De Europese politieke samenwerking maakt geen deel uit van de samenwerking in het kader van de Europese Gemeenschappen. Onderling diplomatiek overleg tussen de lidstaten in het kader van de Europese politieke samenwerking, teneinde tot een gezamenlijke standpuntbepaling te komen in buitenlands-politieke zaken, is aanvaardbaar, maar mag niet ten koste gaan van de vrijheid van Nederland een eigen standpunt in te nemen.

De voorbereiding en/of uitvoering van een gemeenschappelijk standpunt mag niet aan een orgaan van de Europese Gemeenschappen worden opgedragen.

NEDERLANDSE ANTILLEN EN ARUBA

116. De onevenredig grote problemen waarvoor de regeringen van de Nederlandse Antillen en van Aruba zijn komen te staan, onderstrepen de taak van Nederland deze landen krachtig te steunen in het realiseren van een herstructurerings- en ontwikkelingsplan.

Het vaststellen van een tijdstip van een eventueel zelfstandig voortbestaan van de Nederlandse Antillen zal, zonder enige pressie van Nederlandse zijde, door de Antillen zelf moeten geschieden.

Als van de zijde van de regering van Aruba de wens geuit wordt de onafhankelijkheid van dit land met ingang van 1996 opnieuw te overwegen, zal Nederland bereid moeten zijn hierover in Koninkrijksverband te spreken.

Als de Nederlandse Antillen en/of Aruba op een of andere wijze een staatsrechtelijke band met Nederland willen continueren, zal Nederland moeten meewerken aan een verantwoorde vorm hiervoor. Een en ander laat onverlet, dat Nederland er zo nodig op zal moeten wijzen, dat het van weinig realiteitszin zou getuigen, indien de zes eilanden elk hun eigen weg zouden kiezen.

INDONESIË EN SURINAME

117. Nederland draagt ten opzichte van de volken die lange tijd deel uitmaakten van het Koninkrijk, een speciale verantwoordelijkheid.

Als gevolg van de revolutionaire omwentelingen in Suriname en de schending van de vrijheidsrechten van de burgers aldaar, is het voorshands niet verantwoord de overeengekomen speciale ontwikkelingsbijdrage daadwerkelijk te verlenen. Zodra uitzicht bestaat op beëindiging van deze schending zal in overleg met Suriname moeten worden nagegaan op welke wijze de ontwikkelingsrelatie zodanig kan worden hervat, dat deze de bevolking en ontwikkeling van Suriname optimaal ten goede komt.

Dan kan ook worden besproken hoe een eind kan komen aan de situatie dat een groot deel van de oorspronkelijke bevolking van Suriname in Nederland woont.

De relaties met Indonesië moeten worden benut om de rechten te bepleiten van het Zuidmolukse volk en de Papoea's. De Papoea's mogen niet als gevolg van het beleid van de Indonesische regering in feite achtergesteld worden in eigen land.

ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

118. In grote delen van de wereld heerst grote geestelijke en materiële nood. Gezien tegen deze achtergrond behoort de wereldwijde opdracht van God om tot Zijn lof de aarde te ontwikkelen en te beheren de uiteindelijke drijfveer te zijn voor ontwikkelingssamenwerking. De samenwerking dient erop gericht te zijn bestaande barrières bij de uitvoering van deze opdracht trachten weg te nemen.

De allerarmsten komen het eerst in aanmerking. Aangezien de materiële en culturele nood vaak samengaat met geestelijke nood, is het voorts van belang dat de hulpverlening kan aansluiten bij de verkondiging van het Evangelie.

Inschakeling van particuliere organisaties die met de omstandigheden in het land bekend zijn, vormt als regel de beste waarborg dat de allerarmsten ook bereikt worden.

Om een verbrokkeling in de hulpverlening te voorkomen is het gewenst, dat Nederland een vaste hulpverleningsrelatie aangaat met een beperkt aantal landen.

Ontwikkelingsgelden mogen niet worden gebruikt voor steun aan zogenaamde bevrijdingsbewegingen, die op revolutionaire en gewelddadige wijze zich keren tegen de overheid in hun land.

Nu bij herhaling gebleken is, dat de voorlichting over ontwikkelingssamenwerking zoals deze door de Nationale Commissie Voorlichting en Bewustwording Ontwikkelingssamenwerking wordt verstrekt, dit noodzakelijke werk in opspraak brengt, dient deze taak te worden overgenomen door particuliere organisaties en de overheid.

VORMEN VAN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

119. Hoewel de hulp die de overheid verleent aan ontwikkelingslanden, in samenhang moet worden gezien met hetgeen door kerken, particulieren en maatschappelijke organisaties aan hulp wordt verstrekt, is het niet verantwoord de overheidshulp onder druk van de budgettaire problemen van de overheid te verminderen.

In het kader van de ontwikkelingssamenwerking kan tevens gelet worden op de mogelijkheden die het Nederlandse bedrijfsleven kan bieden, mits garanties bestaan dat dit criterium ondergeschikt is aan het belang van een goede hulpverlening.

De hulpverlening kan effectief worden aangepakt door aan te sluiten bij de natuurlijke hulpbronnen van een land. Goede afspraken zijn nodig over de prijzen van grondstoffen teneinde de economische basis van de armste landen te versterken. Met datzelfde oogmerk moet Nederland er naar streven het schuldenvraagstuk op een voor deze landen uitvoerbare wijze tot oplossing te brengen.

Er moeten afspraken komen over verplichte leverantie van wereldvoedseloverschotten aan hongergebieden. Overigens moeten de ontwikkelingslanden zelf leren zorgen voor hun eigen voedselvoorziening. Voedselscheningen mogen slechts een tijdelijke noodsituatie helpen overbruggen. Van groot belang is dat de verbindingen met en binnen veel ontwikkelingslanden worden verbeterd, zodat de beschikbare hulpbronnen beter kunnen worden bereikt en verdeeld. Het scheppen van werkgelegenheid in een ontwikkelingsland verdient waar mogelijk de voorkeur boven het zenden van hulp vanuit Nederland.

ZUID-AFRIKA

120. De spanningen in de Zuidafrikaanse samenleving zijn de laatste jaren tot een dramatische hoogte opgelopen. De Zuidafrikaanse regering heeft thans - zoals zij zelf bij herhaling heeft verklaard - een periode van een tweeslachtige thuislanden-politiek feitelijk afgesloten. Aandrang moet worden uitgeoefend op de regering van Zuid-Afrika nu niet langer te wachten met het - in overleg met vertegenwoordigers van de onderscheiden bevolkingsgroepen - verlenen van zodanige burgerlijke vrijheden en politieke rechten aan alle bevolkingsgroepen, dat voor elk van deze groepen uitzicht wordt geboden op een gelijkwaardige positie. De grote culturele verscheidenheid binnen de Zuidafrikaanse republiek en de openbare betekenis van de christelijke religie volgens de Bijbel zijn belangrijke factoren om de vorm te bepalen waarin nieuwe staatkundige verhoudingen worden gezocht.

Om de noodzakelijke veranderingen in Zuid-Afrika op vreedzame wijze te laten verlopen is het nodig dat de internationale statensamenleving geen steun verleent aan pogingen om met revolutionaire en gewelddadige middelen politieke veranderingen in Zuid-Afrika na te streven. Geen steun mag worden verleend aan economische en andere boycotmaatregelen.

Daarentegen moet Nederland zich bereid verklaren de culturele betrekkingen met Zuid-Afrika, die zich bij uitstek lenen voor het uitoefenen van invloed ten goede, te herstellen.

ISRAËL - PALESTIJNEN

121. Nederland heeft de plicht de staat Israël te steunen in de verwerkelijking van zijn soevereiniteit binnen erkende veilige grenzen.

De Palestijnse organisaties die de steun genieten van de meerderheid van de Palestijnen en bovendien een vreedzame oplossing voor het Midden-Oosten nastreven, behoren in het vredesoverleg te worden betrokken.

Zolang zij, zoals de PLO, de staat Israël niet wensen te erkennen, blokkeren zij zelf de weg tot het overleg. Israël behoort van zijn kant het recht van de Palestijnen op een eigen staat te erkennen.

Nederland dient zich systematisch te keren tegen alle pogingen de staat Israël in internationale fora te isoleren.

VOOR DE TIJD DIE NU KOMT

Nederland ziet uit naar morgen. De achter ons liggende jaren waren moeilijk. Maar het economisch herstel is begonnen. Morgen zal het beter zijn dan gisteren. Dat beloven alle partijen.

Toch kan niemand ontkennen dat de toekomst vol onzekerheden is. Nationale en internationale ontwikkelingen kunnen hoopvolle verwachtingen doen omslaan in sombere perspectieven. Maar één ding is zeker: God regeert ook morgen, Hij heeft aan Jezus Christus alle macht gegeven in de hemel en op de aarde. Hij werkt heen naar de dag van Zijn wederkomst. Dat biedt perspectief voor morgen.

In de Heilige Schrift heeft God Zijn wil geopenbaard. Hij heeft beloofd dat het ieder zal wèl gaan, die naar Zijn Woord wil handelen. Dat Woord is niet veraf, maar heel dichtbij, voor ieder bereikbaar. Het richt zich ook tot ieder, tot overheid en burgers.

Daarmee is in het regeringsbeleid van de afgelopen jaren helaas geen rekening gehouden. Het beroep op duidelijke normen die de Bijbel aanwijst, werd buiten de orde verklaard. Zelfbeschikking en zelfbestemming kwamen er voor in de plaats.

Dat beleid van gisteren mag de koers naar morgen niet bepalen. Met die koers wil het GPV breken. Het heeft zich bij het formuleren van zijn program laten leiden door de Bijbel. Daardoor is de koers van het GPV bepaald. Een koers waarbij het gaat om de eer van de Almachtige, die hemel en aarde geschapen heeft. Zonder Zijn wil kan ook morgen niets geschieden.

Maar voor wie wil handelen naar Zijn wil is er perspectief voor morgen.

Uitgegaan is van een gemiddelde economische groei van 2% per jaar in de komende kabinetsperiode bij een prijsniveaustijging van 2% per jaar.

Als geen bijzondere maatregelen getroffen worden, groeien in die periode de collectieve uitgaven met een kleine 30 miljard. Verwacht wordt dat de inkomsten met 9 miljard zullen teruglopen.

Bij een stabiel blijven van het tekort zouden dus 39 miljard aan extra inkomsten nodig zijn. Uit de geraamde groei van het nationaal inkomen komt 37 miljard aan extra inkomsten beschikbaar voor de collectieve sector. Uit hoofde hiervan zou 2 miljard moeten worden omgebogen. Omdat echter gekozen is voor een reductie van het tekort met gemiddeld 3/4% per jaar, moet een bedrag van ± 11 miljard extra omgebogen worden. De totale ombuigingslast in de komende kabinetsperiode wordt dan 13 miljard, bij ongewijzigd beleid. Aan nieuw beleid wordt voorgesteld een werkgelegenheidsprogram van 2 miljard per jaar. Voor deze 4x2=8 miljard zal ook financiële ruimte moeten worden gezocht.

Verder voorziet het program in een verlaging van de overdrachtsbelasting. Inkomstenderving ± 2 miljard. Dat brengt de ombuigingslast totaal op 23 miljard.

Omdat van het werkgelegenheidsprogramma positieve effecten mogen worden verwacht op het werkloosheidspercentage, zullen de uitkeringslasten ook beduidend lager zijn. Voorzichtigheidshalve wordt dit geschat op een voordeel van 3 miljard, gedurende de hele kabinetsperiode.

Dat stelt ons voor een bezuinigingsnoodzaak van 5 miljard per jaar.

Samengevat is deze als volgt berekend:

ombuiging bij ongewijzigd beleid	13.00 mld.
werkgelegenheidsprogramma	8.00 mld.
verlaging overdrachtsbelasting	2.00 mld.
lagere werkloosheidsuitkeringen	3.00 mld. negatief

20.00 mld. in 4 jaar of
5.00 mld. per jaar

Aansluitend bij de prioriteiten, zoals deze in het program worden aangegeven, kan de invulling van deze bezuinigingen globaal als volgt plaatsvinden:

Sociale zekerheid (koppeling aan nationaal inkomen)	1.00 mld.
Vervanging WIR door VAIA, beperking vermogensaftrek	0.50 mld.
Rijksbegroting (afstoten taken, profijtbeginsel, privatisering)	2.00 mld.
Gezondheidszorg	0.50 mld.
Fraudebestrijding e.d.	0.50 mld.
Gerichte maatregelen loonkosten overheid	0.50 mld.

Totaal 5.00 mld. per jaar

Abortus provocatus	37, 62	Casino's	16
afvalstoffen	92, 93	collectieve acties	87
AIDS	36	consumptie	107
alcohol	44	criminaliteit	18
alleenstaanden	31		
arbeid	69	Deeltijdwerk	69
arbeidsduur	69	defensie	109
arbeidsmarkt	67	democratisering	60
Aruba	116	deregulering	14
		dienstplicht	108
Basisonderwijs	51	dienstverlening	67, 70
bejaarden	61	dienstverlening als sanctie	21
belastingen	26, 31, 81	discriminatie	6
benoemingen	27	drinkwatervoorziening	94
beroepsonderwijs	48	drugs	45
bezuinigingen	79		
bibliotheken	105	Echtscheiding	30
binnenlands bestuur	23	emancipatie	34, 35
bodemverontreiniging	92	Emancipatieraad	35
boek	105	energie	93
bosbouw	77	energiebesparing	76, 93
brandpreventie	17	energiedistributie	94
btw	70	enquête, recht van	3
burgemeester	27	Europa	75, 115
burgerlijke ongehoorzaamheid	9	europese pol. samenwerking	115
burgerlijk recht	29	euthanasie	38
bijstand	64		

Financiën lagere overheden	26	Kabinetsformatie	2
financieringstekort	79	kansspelen	16
fraudebestrijding	85	kerk en staat	4
		kernenergie	93
Geestelijke verzorging	108	kernwapens	111, 112
gemeentegrenzen	25	kiesrecht	7
gemeenten	24	kinderbijslag	80
gehandicapten	62	kinderen	33
gevangeniswezen	21	kleine kernen	96
gewetensbezwaren	10, 37	koningin, positie	1
gezin	30	koopkrachtuitkeringen	80, 82
gezinsverzorging	65	krijgsmacht	108
gezondheidszorg	41	kunst en cultuur	105
goederenvervoer	101		
grondrechten	5	Lagere overheden	24, 26
		landbouw	73, 75
Hoger onderwijs	53, 54, 55	landinrichting	95
huisvesting	97	landschap	89, 95
huwelijk	30, 32, 36	leerplicht	50
		luchtverontreiniging	91
Indonesië	117		
inflatie	84	Maatschapp. dienstverlening	65
inkomens	82	media	106
investeringen	70, 71	medische technieken	42
Israël	121	mensenrechten buitenland	113
		mestoverschot	74
Jeugdbeleid	63	midden- en kleinbedrijf	72
jongeren	63	milieu	90, 91, 92

ALFABETISCH REGISTER (vervolg)

Minderheden	66	overheidsuitgaven	79
minimumloon	80	ouderen	61
monumenten	105	Palestijnen	121
multi-culturele samenleving	66	Papoea's	117
Natuur	88, 95	patiëntenrecht	43
NAVO	110	pensioenen	83
Nederlandse Antillen	116	pers	106
nutsvoorzieningen,		personeel	28
reorganisatie	94	personenvervoer	100
Ombudsman, nationale	8	persoonlijke levenssfeer	11
omroepbestel	106	politie	22
ondernemingsraden	86	prenataal onderzoek	62
onderwijs	46-56	privatisering	13
onderwijs, deugdelijkheid	47	PTT	102
onderzoek, prenataal	62	publiekrechtelijke	
onderzoek, wetenschappelijk	55	bedrijfsorganisatie	73
ontwapening	112	Reageerbuis-bevruchting	42 ²
ontwikkelingsplan, meerjarig	67	rechterlijke macht	20
ontwikkelingssamenwerking	118, 119	rechtsbescherming	8
openbaar ministerie	19	recreatie	95, 104
open universiteit	57	regeerakkoord	2
overdrachtsbelasting	81	regionale ontwikkeling	68
overheidspersoneel	28, 82	roken	44
overheidstaak	12, 39,	ruimte, gebruik van	112
	40, 79	ruimtelijke ontwikkeling	95
		rijksdiensten	68

samenlevingsvormen	32	visserij	78
schoolstichting en		vluchtelingen	114
-opheffing	49	volkshuisvesting	97
sociaal-fiscaal nummer	85	volwassenen-educatie	57
sociale werkvoorziening	62	voortgezet onderwijs	52
sociale zekerheid	80	vreemdelingen	66, 114
speciaal onderwijs	51	vrouw, man en -	34
sport	103	vrijheidsrechten	5, 113
stads- en dorpsvernieuwing	98		
stakingen	87	Waddenzee	88
Staten-Generaal, positie	1	wapenbeheersing	112
studiefinanciering	56	waterverontreiniging	91
subsidies	59, 60	welzijn	58
superheffing	74	welzijnsvoorzieningen	40
Suriname	117	werkgelegenheid	70, 95, 97
		wetenschappelijk onderwijs	55
tabak	44	winkelsluiting	15
tuinbouw	76	woningbouw	96, 97
tweeverdieners	81		
		zeden, openbare	36
veeteelt	74	ziekenfondspakket	80
veiligheid	17	zondagsrust	15
verdediging	109	Zuid-Afrika	120
		Zuid-Molukkers	117
verdovende middelen	45		
verkeersveiligheid	99		
vervoer, goederen	101		
vervoer, openbaar	100		
vervolgingsbeleid	19, 45		
verzorgingsstaat	39, 40		

Het verkiezingsprogramma van het GPV is ook op cassette te verkrijgen bij de Christelijke Blindenbibliotheek te Ermelo, telefoon: 03417 - 51014.

Kandidatenlijst

1. G.J. Schutte	Zeist
2. E. van Middelkoop	Berkel
3. J. Blokland	Capelle a/d IJssel
4. M.P.H. van Haeften	's-Gravenhage
5. S.J.C. Cnossen	Koog a/d Zaan
6. S. de Vries	Groningen
7. M. Wilcke-v.d. Linden	Hoewelaken
8. R. de Boer	Kampen
9. J.P. de Vries	Amersfoort
10. L.C. Groen	Bunschoten
11. K. Dikkema	Harderwijk
12. W. Haitsma	Harlingen
13. K. Veling	Hattem
14. P. Jonkman	Amersfoort
15. M. Hendriks-Stoorvogel	Amersfoort
16. A.T. Kamsteeg	Dordrecht
17. D. Smilde	Oranjewoud
18. J.M. Nieboer-Buitinga	Groningen
19. I.W. Liebeek-Hoving	Enkhuizen
20. A. Kamsteeg	Amersfoort
21. W. Boersema	Groningen
22. J.D. Alsema	Aduard
23. L. Bezemer	Hasselt
24. L. Feijen	Assen
25. Th. van den Belt	Stadskanaal

**Verkiezingsprogramma GPV
Tweede Kamerverkiezingen 1986**

**Gereformeerd Politiek Verbond
Postbus 439
3800 AK Amersfoort
Telefoon: 033 - 13546**